

September 2022

Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning

**Mid-term evaluation of the National Research Program on Applied
Welfare Research**

Mikaela Almerud, Josefine Olsson, Göran Melin och Sebastian Eriksson Berggren

September 2022

Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning

Mid-term evaluation of the National Research Program on Applied Welfare Research

Mikaela Almerud, Josefine Olsson, Göran Melin och Sebastian Eriksson Berggren

Titel: Halvtidsutvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning

Författare: Mikaela Almerud, Josefine Olsson, Göran Melin och Sebastian Eriksson Berggren – Faugert & Co/Technopolis Sweden

ISBN: 978-91-88561-47-3

Utgiven: 7 november 2022

Utgivare: Faugert & Co/Technopolis Sweden

1 Förord

Regeringen har gett Formas, Forte och Vetenskapsrådet i uppdrag att leda ett antal nationella forskningsprogram som tar sikte på olika samhällsutmaningar. De första programmen startade 2017. Fram till 2022 har uppdraget stegvis utökats till totalt 13 program, alla med olika inriktning. De nationella forskningsprogrammen är breda, tioåriga satsningar. De ska stärka forskningens möjligheter att möta de samhällsutmaningar regeringen har pekat ut. För att lyckas med detta har programmen också en målsättning att stärka samverkan mellan forskningsutförare, forskningsfinansiärer och andra samhällsaktörer.

Denna rapport berör det nationella programmet för tillämpad välfärdsforskning och är en av sju delrapporter i en halvtidsutvärdering av de nationella forskningsprogrammen som pågått i snart fem år. De sju programmen har utvärderats var för sig och resultaten redovisas i separata rapporter. Vi har även låtit göra en övergripande utvärdering som lyfter fram samlade slutsatser och reflektioner kring hur programmen fungerat som finansieringsinstrument.

Syftet med utvärderingarna är att bidra till lärande och till programmens fortsatta utveckling. Genom att låta utvärdera programmen får vi värdefulla insikter som vi kan ta med oss i det fortsatta arbetet med alla nationella forskningsprogram, både kring vad som lyckats bra och kring sådant som vi kan behöva arbeta vidare med. Sammantaget visar utvärderingarna att programmen har tagit fram kunskap av betydelse för sina respektive samhällsutmaningar. Det är en god utgångspunkt för vårt fortsatta arbete.

Utvärderingarna är genomförda av Faugert & Co Utvärdering AB på gemensamt uppdrag av Formas, Forte och Vetenskapsrådet. Rapportens analys och rekommendationer är helt och hållet utvärderarnas.

Vi vill rikta ett varmt tack till rapportförfattarna och till dem som bidragit till utvärderingen genom enkätsvar och intervjuer.

Jonas Björck

Generaldirektör

Forte

1 Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Programmet	2
Programmets bidrag	2
Rekommendationer	3
Summary	4
The programme	4
The programme's contribution	4
Recommendations	5
1 Inledning	6
1.1 Uppdrag	6
1.2 Metoder	7
1.3 Genomförande	8
1.4 Rapportens disposition	8
2 Mål och implementering	9
2.1 Ämnesområde	9
2.2 Målsättning och utveckling	9
2.3 Implementering	12
2.3.1 Organisation och styrning	12
2.3.2 Bidrags- och insatsformer	12
2.3.3 Programmets finansiering	14
3 Programmets bidrag	17
3.1 Förnyelse och nytänkande	17
3.1.1 Förnyelse och nytänkande	17
3.1.2 Kunskapsuppbyggnad	18
3.2 Samverkan	19
3.2.1 Tvär- och mångvetenskaplig samverkan	19
3.2.2 Tvärsektoriell samverkan	21
3.2.3 Samordning och integration	23
3.3 Nyttiggörande	25
3.3.1 Nyttiggörande av forskningsresultat	25
3.3.2 Koppling mellan forskning och högre utbildning	27
3.4 Jämställdhet	29
3.5 Effektivitet	30

4	Additionalitet och måluppfyllelse	31
4.1	Additionalitet	31
4.2	Måluppfyllelse	31
5	Slutsatser och rekommendationer	34
5.1	Slutsatser	34
5.2	Rekommendationer	35
5.2.1	Programmets styrning	35
5.2.2	Programmets genomförande	35
Bilaga A	Intervjupersoner och deltagare i presentation	36
A.1.	Intervjupersoner	36
A.2.	Deltagare i tolkningsseminarium	36
Bilaga B	Webbenkäter	37
B.1.	Metod	37
B.2.	Enkät	37
Bilaga C	Expertbedömning	45
C.1.	Inledning	45
C.2.	Sakexperternas bedömning	45
Bilaga D	Förkortningar	48
Bilaga E	Beskrivning av Swecrisdata	49
E.1.	Om Swecris och användningen av data till utvärderingen	49

2 Tabeller

Tabell 1.	Utlysningar 2018–2021 och beviljade ansökningar och offentlig finansiering.	13
Tabell 2.	Finansiärer i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansiärerna, för projekt med startår 2017–2021.	49
Tabell 3.	Forskningsområden i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansiärerna, för projekt med startår 2017–2021.	50

3 Figurer

Figur 1.	Beviljandegrad per år för ansökningar i utlysningar 2018–2021. _____	14
Figur 2.	Offentlig finansiering per år till projekt från utlysningar 2018–2026. _____	15
Figur 3.	Fördelning av offentlig finansiering på forskningsämnesområden för projekt från utlysningar 2018–2021. _____	16
Figur 4.	I vilken utsträckning bidrar projektet till förnyelse och nytänkande inom... n=55. __	17
Figur 5.	Tvär- och/eller mångvetenskaplighet i projekt från utlysningar 2017–2021. _____	20
Figur 6.	I vilken utsträckning sker tvärvetenskaplig samverkan inom ramen för projektet? n=56. _____	21
Figur 7.	Samarbetsmönster i projekt från utlysningar 2017–2021. _____	22
Figur 8.	Svenska finansiärers finansiering av tillämpad välfärdsforskning 2017–2021. _____	23
Figur 9.	Svenska finansiärers finansiering av tillämpad välfärdsforskning per forskningsämnesområde 2017–2021. _____	24
Figur 10.	Vilka av följande resultat/effekter bidrar projektet till? n=56. _____	26
Figur 11.	Vilka av följande ytterligare effekter bidrar projektet till för din organisation? n=56. _____	27
Figur 12.	I vilken utsträckning bidrar projektet till kopplingen mellan forskning och högre utbildning? n=56. _____	29
Figur 13.	Huvudsökandes kön för beviljade ansökningar från utlysningar 2018–2021 (antal i staplar och relativ könsfördelning i procentsatser). _____	30
Figur 14.	Vänligen, ange om projektet bidrar till... (mål) n=56. _____	32
Figur 15.	Vänligen ange om projektet bidrar till... (forskningsområden) n=56. _____	33
Figur 16.	Överblick av svenska finansiärers finansiering av projekt 2017–2021 i Swecris per forskningsämnesområde _____	50

Sammanfattning

På uppdrag av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), och Vetenskapsrådet (VR) har Faugert & Co utvärderat det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning (NFP Tillämpad välfärdsforskning) som vid tiden för utvärderingen varit verksamt i fem år.

Syftet med utvärderingen har varit att bedöma programmets potential att uppnå förväntade resultat och effekter enligt dess strategiska forskningsagenda. Datainsamlingen har bestått av dokumentstudier, registeranalyser, finansieringsanalyser, sociala nätverksanalyser, djupintervjuer, webbenkäter, expertbedömning samt presentationer av observationer och preliminära slutsatser för återkoppling. Utvärderingen har genomförts under perioden november 2021-september 2022.

Programmet

Det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning ska finansiera klient- och praktisknära forskning inklusive interventionsforskning inom socialtjänstens verksamhetsområden samt en forskarskola för yrkesverksamma i socialtjänsten. Programmet har som vision att "bidra till en mer evidensbaserad socialtjänst som bättre kan möta utmaningarna i samhället, inom socialtjänsten och för de personer och närstående som berörs av socialtjänstens insatser".

De programspecifika målen är att bygga upp praktik- och klientnära forskning av hög kvalitet, öka andelen yrkesverksamma inom socialtjänsten som har forskarutbildning samt att öka samverkan mellan forskare, profession, brukare och anhöriga i forskningen. För att uppnå målen använder sig programmet av nio strategier som vägleder programmets aktivitetsformer, samverkansformer, stöd, uppföljning och kommunikation. Programmet har identifierat åtta prioriterade forskningsområden som verkar styrande för programmet.

Programmets organisation består av en programansvarig, en biträdande programansvarig, en forskningshandläggare och en kommunikatör, en programkommitté och en rådgivande grupp. Programmet använder sig framför allt av bidrag genom utlysningar men också andra insatsformer som verktyg för att uppnå målen.

Programmets bidrag

Programmet svarar väl mot de övergripande målen med de nationella forskningsprogrammen liksom mot det bakomliggande regeringsuppdraget. Den forskning som bedrivs ligger i linje med programmets prioriterade forskningsområden och programmets insatser och aktiviteter genomförs utifrån programmets nio strategier.

Den samlade empirin visar att programmet bidrar till *förnyelse och nytänkande* särskilt inom programmets forskningsområde och i offentlig sektor. Utvärderingen konstaterar också att programmet i hög grad bidrar till kunskapsuppbyggnad inom området och att programmets insatser och aktiviteter bidrar till tvär- och mångvetenskaplig samverkan samt tvärsektoriell samverkan på ett ändamålsenligt sätt.

Utvärderingen konstaterar att programmet tydligt bidrar till *samordning inom och integration* av området nationellt. Programmet har funnit en tydlig nisch inom välfärdsområdet där överlappningen mellan finansärer är mycket liten. Det är dock otydligt hur anpassningen till internationella finansärer ser ut och utvärderingen indikerar att programmet saknar en plan för att förhålla sig till dessa.

Resultaten från programmets projekt har potential att *nyttiggöras*. Den tillämpade ansatsen liksom kraven på samverkan innebär att förutsättningar för nyttiggörande delvis är inbyggda i programmet, något som utvärderingen betraktar som en framgångsfaktor. Programmet skulle dock kunna utvecklas vidare genom att dokumentera vilka insatser och aktiviteter som syftar till att främja nyttiggörande på vilket sätt och därefter regelbundet följa upp om så sker.

Programmet bidrar till att stärka *kopplingen mellan forskning och högre utbildning* framför allt indirekt genom att de forskare som är engagerade i programmets projekt är verksamma på lärosäten och att deras forskning därmed sprids genom handledning och undervisning på grund- och forskarutbildning. Forskarskolan bidrar också till att stärka kopplingen.

Jämställdhetsperspektivet finns representerat i alla delar i programmets genomförande. I relation till söktryck beviljas kvinnor och män bidrag i lika hög grad men kvinnor beviljas mer medel än män för merparten av bidragsformerna. Den forskning programmet finansierar har även potential att bidra till ökad jämställdhet i samhället.

Programorganisationen är i stort *effektiv* och ändamålsenlig men för att utvecklas ytterligare bör programmet utforma en tydligare målstruktur med delmål och mätbara indikatorer. Det skulle öka förutsättningarna att på ett ändamålsenligt sätt följa upp och styra verksamheten och utgöra underlag för att utveckla programmet.

Utvärderingen uppfattar att ett av programmets största *mervärden* är dess praktknära fokus som också ökar förutsättningarna för att socialtjänstens verksamheter ska kunna ta till sig och använda forskningsresultaten. Den kunskap som programmet tillför bedöms kunna leda till betydande förändringar inom socialtjänsten. Programmets nischade roll i forsknings- och innovationssystemet tycks vidare ha lett till att det har etablerat sig som viktig plattform för tillämpad välfärdsforskning.

Programmets bidrag till de övergripande målen för de nationella forskningsprogrammen är tydligt. Trots svårigheter att följa upp de programspecifika målen indikerar utvärderingen likväl att dessa kommer att nås. Sammantaget bedöms programmet som mycket välfungerande.

Rekommendationer

Utvärderingen lämnar följande framåtblickande rekommendationer kring programmets styrning och genomförande:

- Programmet bör utveckla delmål och uppföljningsbara indikatorer.
- Programmet bör systematiskt följa upp och utvärdera resultat och effekter av sina insatser och aktiviteter.
- Programmet bör utveckla en plan för hur de ska förhålla sig till internationella finansiärer och satsningar.
- Programmet bör utforma en tydligare strategisk ansats för hur det ska främja nyttiggörande.

Summary

On behalf of the Swedish Research Council for Environment, Agricultural Sciences and Spatial Planning (Formas), the Swedish Research Council for Health, Working Life and Welfare (Forte), and the Swedish Research Council (VR), Faugert & Co has evaluated the National Research Program on Applied Welfare Research, which at the time of the evaluation has been operational for five years.

The purpose of the evaluation was to assess the programme's potential to achieve expected results and impacts in accordance with its strategic research agenda. The data collection has consisted of document studies, registry analyses, funding analyses, social network analyses, in-depth interviews, web surveys, expert assessment, as well as presentations of observations to the clients and representatives of the programme. The evaluation was conducted during November 2021-September 2022.

The programme

The National Research Program on Applied Welfare Research has the vision to "contribute to a more evidence-based social service that can better meet the challenges in society, within social services and for the people and relatives affected by the social services' efforts". The programme will fund client- and practice-related research including intervention research in the social services' areas of activity and a graduate school for professionals in the social services.

The programme's research agenda states that the programme-specific goals are to build up high-quality practice- and client-oriented research, increase the proportion of professionals in social services who have postgraduate education, and to increase collaboration between researchers, professionals, users, and relatives in the research. To achieve the goals, the programme will follow nine strategies that will guide the choice of activities, collaboration, support, follow-up, and communication. In addition, the programme has identified eight prioritised research areas that set the direction.

The programme organisation consists of a programme director, an assistant programme director, a research administrator and a communicator, a programme committee consisting of representatives from Forte, Formas and VR and an advisory board. The advisory board will contribute with knowledge about the conditions and needs of social services and users, as well as knowledge of the research area. The programme primarily uses grants through calls for proposals, but also other forms of intervention as tools to achieve the goals.

The programme's contribution

The programme responds well to the overall objectives of the national research programmes as well as to the underlying government mandate. The research conducted is in line with the programme's prioritised research areas and the programme's actions and activities are carried out on the basis of the programme's nine strategies.

The overall empiricism shows that the programme contributes to *innovation*, especially in the programme's research area and in the public sector. The evaluation also concludes that the programme contributes significantly to knowledge building in the field and that its efforts and activities contribute to interdisciplinary and multidisciplinary collaboration as well as cross-sectoral collaboration in an appropriate way.

The evaluation concludes that the programme clearly contributes to the *coordination and integration* of the area nationally. The programme has found a clear niche in the welfare area where the overlap between funding organisations is very small. However, it is unclear what the adaptation to international funding organisations looks like and the evaluation indicates that the programme lacks a plan to relate to these.

The projects' results have the potential to be *utilised*. The applied approach as well as the requirements for collaboration mean that the conditions for utilisation are partly built into the programme, something that the evaluation considers as a success factor. However, the

programme could be further developed by documenting which initiatives and activities aim to promote utilisation in what way and then regularly follow up if this happens.

The programme contributes to strengthening *the link between research and higher education*, primarily indirectly, by ensuring that the researchers involved in the projects are active at higher education institutions and that their research is thus disseminated through supervision and teaching in undergraduate and postgraduate education. The graduate school also helps to strengthen the connection.

The equality perspective is represented in all parts of the programme's implementation. In relation to the number of applicants, women and men are granted funding equally, but women are granted more funding in absolute numbers than men for most of the forms of grant. The research funded by the programme also has the potential to contribute to increased gender equality in society.

The programme organisation is largely *efficient* and effective, but to develop further, the programme should design a clearer target structure with sub-goals and measurable indicators. This would increase the conditions for effectively following up and controlling the activities and form the basis for developing the programme.

The evaluation perceives that one of the programme's greatest *added values* is its practice-based focus, which also increases the conditions for the social services' activities to be able to absorb and use the research results. The knowledge that the programme adds is considered to lead to significant changes in social services. Furthermore, the programme's niche role in the research and innovation system seems to have led to its establishment as an important platform for applied welfare research.

The contribution of the programme to the overall objectives of the national research programmes is clear. Nevertheless, despite difficulties in following up the programme-specific objectives, the evaluation indicates that these will be achieved. Overall, the programme is judged to be very well-functioning.

Recommendations

The evaluation makes the following forward-looking recommendations on the governance and implementation of the programme:

- The programme should develop milestones and follow-up indicators.
- The programme should systematically monitor and evaluate the results and impact of its actions and activities.
- The programme should develop a plan for how they should relate to international funding organisations and ventures.
- The programme should take a clearer strategic approach to how to promote utilisation.

1 Inledning

1.1 Uppdrag

På uppdrag av Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas), Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), och Vetenskapsrådet (VR) har Faugert & Co utvärderat sju nationella forskningsprogram (NFP).

Programmen har sin bakgrund i ett regeringsuppdrag till VR som tillsammans med Forte, Formas, Rymdstyrelsen, Energimyndigheten och Vinnova om att inkomma med underlag för kommande propositioner.¹ Myndigheternas gemensamma analys innefattade ett förslag om att medel skulle avsättas för "nya nationella forskningsprogram där flera av myndigheterna samverkar".² Genom ett regeringsbeslut fick VR, Forte och Formas i uppdrag att inrätta tioåriga nationella forskningsprogram som skulle bidra till att möta de stora samhällsutmaningarna.³ Programmen som Faugert & Co har utvärderat är:

- Nationella forskningsprogrammet för Livsmedel
- Nationella forskningsprogrammet om Klimat
- Nationella forskningsprogrammet om Hållbart samhällsbyggande
- Nationella forskningsprogrammet om Arbetslivsforskning
- Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning
- Nationella forskningsprogrammet om Antibiotikaresistens
- Nationella forskningsprogrammet inom Migration och integration

Syftet med utvärderingarna har varit att bedöma programmens potential att uppnå förväntade resultat och effekter enligt deras respektive strategiska forskningsagendor. Utvärderingarna har därför bedömt hur väl programmens utformning och insatser svarar mot regeringsuppdragen, inklusive vilket mervärde de tillför forsknings- och innovationssystemet. Utvärderingarna har även bedömt ändamålsenligheten i programmens organisation och processer mot bakgrund av målen i deras respektive agendor. De huvudfrågor som en separat metautvärdering av de sju programutvärderingarna har haft i uppgift att besvara är:

1. Hur bidrar programmens utformning, insatser och aktiviteter till att skapa förutsättningar för att uppnå respektive agendas förväntade resultat och effekter och därmed möta samhällsutmaningar?
2. Vilket mervärde tillför programmen forsknings- och innovationssystemet?

De sju enskilda programutvärderingarna har haft i uppgift att besvara tio utvärderingsfrågor inom sex områden:

Förnyelse och nytänkande

- Hur bidrar programmet till förnyelse och nytänkande inom identifierade samhällsutmaningar?
- Hur bidrar programmet till att adressera kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov?

¹ Regeringen, Uppdrag att inkomma med analys som ger underlag till regeringens forskningspolitik, U2015/1362/F.

² Vetenskapsrådet, Analys av förslag till regeringens forsknings- och innovationsproposition, 2015.

³ Regeringen, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram, U2017/02404/F.

Samverkan

- Hur bidrar programmet till tvär-/mångvetenskapliga samarbeten inom ramen för programmen?
- Hur bidrar programmet till tvärssektoriell samverkan inom ramen för programmen?
- Hur integreras och samordnas programmen och programmets aktiviteter och insatser med andra pågående insatser inom området nationellt såväl som internationellt?

Nyttiggörande

- Hur bidrar programmet till nyttiggörande av forskningsresultat?
- Hur bidrar programmet till att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning?

Jämställdhet

- Hur bidrar programmet till jämställdhet?

Effektivitet

- Hur ändamålsenliga och effektiva är programmets organisation och processer?

Rekommendationer

- Hur skulle programmet kunna vidareutvecklas för att stärka sin roll som nationell forskningsplattform inom sitt område och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar?

1.2 Metoder

Samtliga sju utvärderingar har så långt möjligt tillämpat samma datakällor, datainsamlingsmetoder och analysmetoder.

Utvärderingen av det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsvetenskap har genomförts genom **dokumentstudier** av bland annat programmets strategiska forskningsagenda, programmets embryo till programlogik, uppföljningar samt diverse dokument tillhandahållna av intervjupersoner och myndigheterna. Åtta **intervjuer** har genomförts med representanter för programkommitté, rådgivande grupp och andra relevanta personer som är involverade i programledningen. Bilaga A förtecknar dem vi har intervjuat.

Kvantitativa analyser har genomförts genom bland annat **registeranalyser** med utgångspunkt i Fortes listor över projekt finansierade genom programmet. Projektlistorna innehöll kontaktuppgifter till de projektledare som har besvarat den webbenkät som har legat till grund för analys av programmets finansiering och för sociala nätverksanalyser (SNA). Baserat på data från svenska forskningsfinansiärers databas (Swecris) har programmets finansiering i relation till annan finansiering inom programmets forskningsområde analyserats. Baserat på data från Europeiska kommissionens databas (CORDIS) har analyser även gjorts för att undersöka finansiering till svenska mottagare från EU:s ramprogram.

Alla projektledare har givits möjlighet att besvara en **webbenkät**, främst om deras projekt, men också om annan finansiering av deras forskning samt programmets organisation och processer. Bilaga B beskriver genomförandet och återger frågorna i enkäten. 56 av 82 projektledare svarade på enkäten vilket ger en svarsfrekvens på 68 procent.

Två **sakexperter** har involverats för att bedöma programmets verksamhet och projektportfölj. Sakexperterna nominerades av programansvariga och myndigheterna, varefter myndigheterna kontrollerade de föreslagna kandidaterna avseende jäv. Sakexperternas rapport återfinns i Bilaga C.

Utvärderingen av programmet har även innefattat ett **tolkningsseminarium** 2022-06-02 där ett urval av observationer, reflektioner och preliminära slutsatser presenterades för representanter för finansierande myndigheter. Presentationen syftade också till att stimulera till diskussion kring observationerna och utvärderarnas preliminära tolkningar av dem.

1.3 Genomförande

Utvärderingen genomfördes under perioden november 2021-september 2022 av projektledare Mikaela Almerud och Josefine Olsson. Ett för samtliga sju utvärderingar gemensamt centralt team leddes av Göran Melin och Josefine Olsson, där även Sebastian Berggren Eriksson, Love Edander Arvefjord, Nils Karlsson och Kristoffer Ljunggren deltog. Det centrala teamet har bland annat genomfört webbenkäter och kvantitativa analyser samt tillhandahållit riktlinjer och verktyg för momenten beskrivna i föregående avsnitt. Tomas Åström har bistått med kvalitetssäkring. Dessutom har myndigheterna och programkommitté tillhandahållit underlag och ställt upp på intervjuer.

1.4 Rapportens disposition

Efter detta kapitel följer en beskrivning av programmets bakgrund i **kapitel 2**. **Kapitel 3** redogör för programmets bidrag till de nationella forskningsprogrammets övergripande mål⁴, och **kapitel 4** beskriver programmets additionalitet och måluppfyllelse. Det avslutande **kapitel 5** sammanfattar vad utvärderingen har kommit fram till i relation till programmets syfte och mål. I kapitlet lämnas också rekommendationer till programmet. Intervjupersonerna och deltagarna i presentationerna finns sammanställda i **Bilaga A**. **Bilaga B** beskriver kort genomförandet av webbenkäterna och återger frågorna. **Bilaga C** redovisar saksakernas bedömning och **Bilaga D** en lista på förkortningar. **Bilaga E** beskriver data i Swecris.

⁴ Regeringen, Uppdrag att inrätta nationella forskningsprogram, U2017/02404/F.

2 Mål och implementering

Detta kapitel inleds med en beskrivning av programmets ämnesområde. Därefter redogörs för dess målsättningar och slutligen för programmets implementering. Kapitlet bygger främst på dokumentstudier och andra underlag från myndigheterna men även på intervjuer och registeranalyser.

2.1 Ämnesområde

Socialtjänsten är en viktig del av det svenska välfärdssystemet som ger stöd och hjälp till människor som är särskilt utsatta eller i svårigheter. Varje år får ca 800 000 personer insatser från kommunernas socialtjänst, som bland annat omfattar äldreomsorg, individ- och familjeomsorg och insatser till personer med funktionsnedsättningar.

Socialtjänstens verksamhet bedrivs under socialtjänstlagen (SoL), lagen om stöd och service till funktionshindrade (LSS), lagen om vård av missbrukare (LVM) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) och har som mål att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktivt deltagande i samhällslivet (Socialtjänstlagen 2001:453). Socialtjänsten ska vidare förebygga sociala svårigheter, motverka diskriminering, identifiera, åtgärda, och undanröja hinder för delaktighet samt främja full delaktighet i samhället genom samhällsplanering. Kostnaden för socialtjänstens verksamhet uppgår till 150 miljarder kronor per år.⁵

Det svenska välfärdssystemet står dock inför betydande utmaningar. Demografin förändras, folkhälsan är ojämlik och det finns stora skillnader i hur väl olika grupper integreras på arbetsmarknaden. Ofta saknas vetenskaplig kunskap om effekter av metoder och insatser som används. Det finns också vetenskaplig kunskap som inte används och som därför inte bidrar till att förbättra välfärdens verksamheter. Implementeringen av forskningsresultat i socialtjänsten behöver både förbättras och underlättas.⁶ Tillämpad välfärdsforskning som forskningsområde är därför angeläget.

Tillämpad forskning syftar till att den vetenskapliga kunskapen ska komma till användning utanför forskarsamhället. Forte definierar klient- och praktikinära forskning för programmet som forskning om socialtjänstens funktionssätt, resultat och effekter ur ett klient- och brukarperspektiv som ger underlag för utveckling av socialtjänsten. Det kan till exempel gälla forskning om individinriktade metoder, organisationsformer, arbetsprocesser och strukturer eller processer i relation till väntetider, personkontinuitet, samverkan mellan olika verksamheter och välfärdsaktörer samt brukar- och anhörigdelaktighet. Forskningen bedrivs i nära kontakt med verksamheten inom socialtjänsten och kan generera handlings- och beslutsstöd. Den primära målgruppen för forskningens resultat är socialtjänstens personal och brukare samt deras anhöriga, men resultaten kan också vara betydelsefulla för kommunala politiker och tjänstemän med ansvar för socialtjänsten.

2.2 Målsättning och utveckling

2017 fick Forte i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram om tillämpad välfärdsforskning inklusive forskarskolor. De nationella forskningsprogrammen ska generera ny kunskap om specifika samhällsutmaningar och bidra till följande övergripande mål⁷:

⁵ Forte, Strategisk forskningsagenda för det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning, 2019.

⁶ Ibid.

⁷ Regeringen, Proposition 2016/17:50 Kunskap i samverkan för samhällets utmaningar och stärkt konkurrenskraft, 2016

- Skapa kraftfulla synergier mellan olika aktörer som kompletterar varandra, vad gäller kunskap, kompetens och uppdrag.
- Skapa förutsättningar för tvärvetenskaplig och tvärsektoriell samverkan.
- Verka för aktiv och strategisk koordinering av forskningsfinansiering.
- Verka som en plattform för pågående forskning.
- Utgöra en länk till internationella forskningsprogram och förstärka det svenska deltagandet i de europeiska programmen.
- Drivas utifrån en strategisk forskningsagenda.
- Initiera forskning inom identifierade och prioriterade kunskapsluckor.
- Bidra till ökad forskningsanknytning av den högre utbildningen.
- Bidra till jämställdhet.
- Bidra till att öka forskningsresultatens genomslag i samhället i form av utveckling, kunskapsuppbyggnad, evidensbaserad politik och förvaltning.

I det specifika uppdrag som Forte fick för att upprätta NFP Tillämpad välfärdsforskning anges att satsningen ska "omfatta att förbereda fördelning av medel från och med 2018 till främst klient- och praktiktäna forskning inklusive interventionsforskning inom socialtjänstens verksamhetsområden och forskning om psykisk ohälsa och sjukfrånvarons utveckling." I uppdraget ingick också att inrätta forskarskolor för yrkesverksamma i socialtjänsten för att långsiktigt bidra till kunskapsuppbyggnad inom och forskningsanknytning i socialtjänsten.⁸

Programmet fokuserar på socialtjänsten men omfattar också forskning i gränsytorerna mellan socialtjänst, skola, hälso- och sjukvård, polis, kriminalvård och ideella verksamheter. Därutöver ingår frågor om verksamheters och insatsers kostnadseffektivitet samt mer epidemiologiskt inriktade kunskapsområden. De huvudsakliga målgrupperna för programmet är forskare, yrkesverksamma inom socialtjänsten och närliggande aktörer, brukare och beslutsfattare.

Programmet har som vision att "genom forskning bidra till en mer evidensbaserad socialtjänst som bättre kan möta utmaningarna i samhället, inom socialtjänsten och för de personer och närstående som berörs av socialtjänstens insatser". Visionen ska nås genom att uppnå för programmet tre specifika mål:

- Bygga upp praktik- och klientnära forskning av hög kvalitet som kan komma till användning inom socialtjänsten för att utveckla och förbättra såväl verksamheten som brukarnas livssituation och förutsättningar.
- Öka andelen yrkesverksamma inom socialtjänsten som har en forskarutbildning så att kompetensen kan bidra till kunskapsuppbyggnaden inom socialtjänsten.
- Öka samverkan mellan forskare, profession, brukare och anhöriga i forskningen.

⁸ Regeringen, Uppdrag att initiera och driva ett nationellt forskningsprogram om tillämpad välfärdsforskning inklusive forskarskolor, S2017 /03058/SAM.

För att uppnå sin vision och sina mål ska programmet arbeta utifrån nio strategier vilka beskriver och vägleder programmets aktivitetsformer, samverkansformer, stöd, uppföljning och kommunikation (fortsättningsvis refererade till som programmets strategier):

- Genomföra återkommande utlysningar med tydliga mål och inriktningar i linje med de prioriterade forskningsområden som presenteras i agendan.
- Använda bidragsformer och villkor inom utlysningarna som främjar att uppnå programmets mål. Även nya bidragsformer kan skapas vid behov.
- Finansiera, organisera och utvärdera en nationell forskarskola för yrkesverksamma personer i socialtjänsten.
- Samverka med andra forskningsfinansiärer för att skapa synergier till exempel genom gemensamma utlysningar.
- Utveckla strukturer och arbetsätt för att identifiera och prioritera forskningsbehov i samverkan med berörda aktörer. Forskningsbehoven utgör grund för utlysningar av medel till forskning.
- Stödja nätverk för forskare, profession och brukare för att bidra till ökad samverkan genom att bland annat diskutera forskningsresultat, erfarenheter, samverkan, forskningsbehov och överföring av kunskap till praktiken.
- Främja internationella samarbeten och utbyten till exempel i form av gemensamma utlysningar med internationella aktörer eller finansiera projekt som bedrivs i samarbete med andra länder.
- Följa upp och utvärdera resultaten av de satsningar och forskning som genomförs inom programmet samt kommunicera och sprida resultaten.
- Arbeta aktivt och integrerat med kommunikation, både för att programmet ska utvecklas i samspel med dess omvärld och för att möjliggöra nyttiggörandet av de forskningsresultat som genereras av programmet.

Programmet har identifierat åtta prioriterade forskningsområden. Prioriteringsprocessen gjordes utifrån en etablerad brittisk metod som inte tidigare använts i Sverige i denna typ av sammanhang och som innebar två parallella flerstegsprocesser där Forte samlade forskare, praktikföreträdare, myndigheter och brukar- och intresseorganisationer i flera hearings och workshoppar för att identifiera flertalet forskningsbehov. De identifierade forskningsbehoven kokades sedan ner till åtta prioriterade forskningsområden:

- Ideell och privat sektor som aktör i socialtjänstens verksamhet.
- Effekter av interventioner.
- Metoder för att upptäcka, bedöma och utreda problem och behov av insatser.
- Digitalisering och välfärdsteknik.
- Implementering, förändrings- och förbättringsarbete.
- Brukarmedverkan/-delaktighet.
- Socialtjänstens förebyggande arbete och tidiga insatser.
- Sammanhållna insatskedjor och samverkan.

De prioriterade forskningsområdena är till synes breda och övergripande i sin natur och kan innehålla flera kunskapsluckor och potentiella forskningsfrågor. Det gör att forskare som ansöker om bidrag inom programmet behöver motivera sina val av forskningsfrågeställningar och visa på behov av mer forskning utifrån en genomgång av forskningslitteraturen. De prioriterade forskningsområdena utgör därigenom programmets ramverk, och bestämmer inriktningen för programmets insatser och aktiviteter.

2.3 Implementering

Föreliggande avsnitt går kortfattat igenom programmets organisation och beskriver dess insatsformer.

2.3.1 Organisation och styrning

Programmets organisation består av en programansvarig, en biträdande programansvarig, en forskningshandläggare och en kommunikatör (inga av dessa Fortemedarbetare har arbetat 100 procent i programmet), en programkommitté och en rådgivande grupp.

Programkommittén består av representanter från Forte, Formas och VR och bistår med utformning, genomförande och regelbunden uppdatering av den strategiska forskningsagendan och har en viktig uppgift i överhörning och samordning mellan för området relevanta finansiärer. Den rådgivande gruppen består av tio representanter från för forskningsområdet relevanta aktörer.⁹ Gruppen ska bidra med kunskap om socialtjänstens och brukares förutsättningar och behov samt kunskap om forskningsområdet. För att bedöma inkomna ansökningar till programmets utlysningar har bedömargrupper utsetts för varje specifik utlysning, många ledamöter har dock varit desamma.

För att säkerställa myndighetsövergripande samordning bildades i samband med inrättandet av de nationella forskningsprogrammen en huvudsekreterargrupp. Denna bestod av huvudsekreterarna från Forte, Formas och VR och hade i uppdrag att följa den övergripande utvecklingen av de nationella forskningsprogrammen samt informera om och dela övergripande erfarenheter av arbetet. Denna grupp har dock avvecklats och har ersatts av en grupp bestående av avdelningschefer på de tre myndigheterna, med samma uppdrag som Huvudsekreterargruppen.

Forte har en styrgrupp för myndighetens uppdrag när det gäller större forskningssatsningar, främst de nationella forskningsprogrammen NFP Tillämpad välfärdsforskning, NFP Arbetsliv och det Nationella forskningsprogrammet för forskning om psykisk hälsa samt satsningar på forskning om prevention och folkhälsa och forskning inom äldreområdet.

2.3.2 Bidrags- och insatsformer

Programmets strategiska forskningsagenda beskriver de bidragsformer som programmet avser att använda för att uppnå de uppsatta målen och därigenom visionen att stärka den klient- och praktknära forskningen. Bidragsformerna ska verka för att stärka forskningsfältet, främja samverkan, stärka professionen i det mer forskningsnära arbetet, och främja en mer balanserad fördelning av kvalitativ och kvantitativ forskning inom fältet. Programmet använder sig av utlysningstexter för att till exempel ställa krav på formell samverkan mellan forskning, praktik, brukare och beslutsfattare i forskningen. Programmets hittills använda bidragsformer är:

- Programbidrag.
- Projektbidrag.
- Bidrag till systematiska översikter.
- Planerings- och förstudiebidrag.
- Internationella postdokbidrag.
- Gästforskarbidrag.
- Praktknära forskartjänster.
- Nätverksbidrag.
- Bidrag till forskarskola.

⁹ Nationell samverkan för psykisk hälsa, Norra Hisingen, University of Bedfordshire, Helsingfors universitet, Sveriges Kommuner och Regioner, Ideell Arena, Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge, Socialstyrelsen, Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, och Skellefteå kommun.

Programbidrag syftar till att förstärka och bygga ut forskarmiljöer inom särskilt angelägna forskningsområden. Programbidrag är sexåriga¹⁰. Hittills har programmet beviljat nio programbidrag. Tre exempel är samverkan mellan kommunal äldreomsorg, fysisk planering, och pensionärsråd; tidiga och samordnade insatser för barn och unga i svåra livssituationer; samt automatisering i socialtjänsten ur ett organisatoriskt- och brukarperspektiv. **Projektbidrag** avser enstaka forskningsprojekt som ska utgå från professionens och brukares/klienters frågor och behov. Projektbidrag ska planeras och genomföras i samverkan med socialtjänsten och är vanligen tre- till fyraåriga.

Systematiska översikter syftar till att kartlägga kunskapsläget samt behov av forskning inom väl avgränsade frågeställningar, medan **planerings- och förstudiebidrag** ska förbereda för större forskningsprojekt, etablera samarbeten mellan forskningsdiscipliner, praktik och brukare samt ge möjlighet att genomföra en pilotstudie. **Internationella postdokbidrag** syftar till att ge nydisputerade forskare möjlighet att fortsätta sin forskarkarriär utomlands. **Gästforskarbidrag** ska möjliggöra kortare vistelser utomlands i syfte att underlätta kontakter, erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan svenska och utländska forskarmiljöer, samt stärka karriärutveckling för juniora forskare.

Praktiknära forskartjänster syftar till att knyta akademi och praktik närmare varandra genom att ge disputerade personer som arbetar med socialtjänstfrågor utanför akademien möjlighet att bedriva forskning och omsätta forskningserfarenheter i praktik. Bidrag kan sökas av personer som arbetar med socialtjänstfrågor inom socialtjänst, hälso- och sjukvård, FoU-enheter samt andra myndigheter och organisationer. **Nätverksbidrag** ska underlätta för forskare från olika discipliner och olika delar av landet att samverka.

Forskarskolan syftar till långsiktig kunskapsbyggnad i socialtjänsten genom att utbilda yrkesverksamma i socialtjänsten. Utbildningens omfattning ska motsvara deltid under fyra år för att uppnå en licentiatexamen.

Tabell 1 visar programmets samtliga utlysningar och det antal beviljade ansökningar (beviljade ansökningar kommer oavsett bidragsform fortsättningsvis refereras till som projekt) och sammanlagd offentlig finansiering som de har resulterat i. Mest finansiering har gått till ansökningar beviljade i 2018 och 2021 års utlysningar, men i och med att bidragen då var så stora är antalet beviljade ansökningar förhållandevis litet dessa år jämfört med åren däremellan.

Tabell 1. Utlysningar 2018–2021 och beviljade ansökningar och offentlig finansiering.

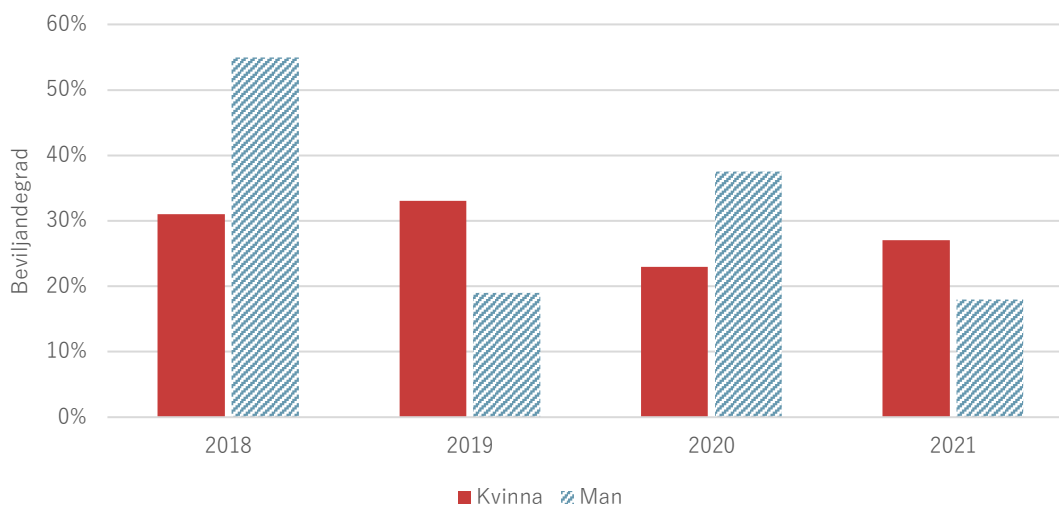
Utlysning	År	Beviljade ansökningar	Offentlig finansiering (mnr)
Forskarskola för yrkesverksamma i socialtjänsten 2018	2018	2	74
Forskning om välfärdens kvalitet, organisation och processer 2018	2018	2	9
Forskningsprojekt 2018	2018	3	12
Vårdforskning 2018	2018	1	27
Tillämpad välfärdsforskning 2018	2018	16	56
Tillämpad välfärdsforskning 2019	2019	22	117
Tillämpad välfärdsforskning 2020	2020	20	48
Ökad kunskap om äldreomsorgen 2020	2020	13	12
Tillämpad välfärdsforskning 2021	2021	6	165

Källa: Vår analys av data från Forte.

¹⁰ 2018 när de första programbidragen beviljades tillät inte Fortes bemyndiganderam sexåriga beslut varför beslut togs om treåriga bidrag med möjlighet till tre års förlängning efter utvärdering. Vid den andra utlysningen av programbidrag 2019 hade bemyndiganderamen ändrats och beslut om sexåriga bidrag kunde tas direkt.

Figur 1 illustrerar beviljandegraden per kön för de projekt som har beviljats bidrag i programmets utlysningar. Beviljandegraden mellan könen (dvs andel beviljade bidrag i relation till söktryck för kvinnor respektive män) har varierat från år till år men sett till den period som omfattas av utvärderingen var den 31 procent för män och 28 procent för kvinnor.

Figur 1. Beviljandegrad per år för ansökningar i utlysningar 2018–2021.

Källa: Vår analys av data från Forte.

Förutom att finansiera projekt genom utlysningar anger programmets forskningsagenda även andra aktiviteter för att bidra till måluppfyllelse. Forskningsagendan beskriver vidare att Forte ska ta ett aktivt ledarskap för programmet för att gynna samverkan mellan forskning och praktik. Det innebär att ta fram gemensamma mål, koordinera programaktiviteter och etablera mötesplatser och nätverk för forskare, kommuner, regioner, och brukarorganisationer samt att löpande följa upp och utvärdera programmet. Programmet strävar dessutom efter att främja stödstrukturer genom att öka tillgången till databaser och register för forskare, etablera internationella samarbeten för gemensamma utlysningar, kurser eller nätverk, samt bedriva ett aktivt kommunikationsarbete för att nyttiggöra de forskningsresultat som genereras i programmet.

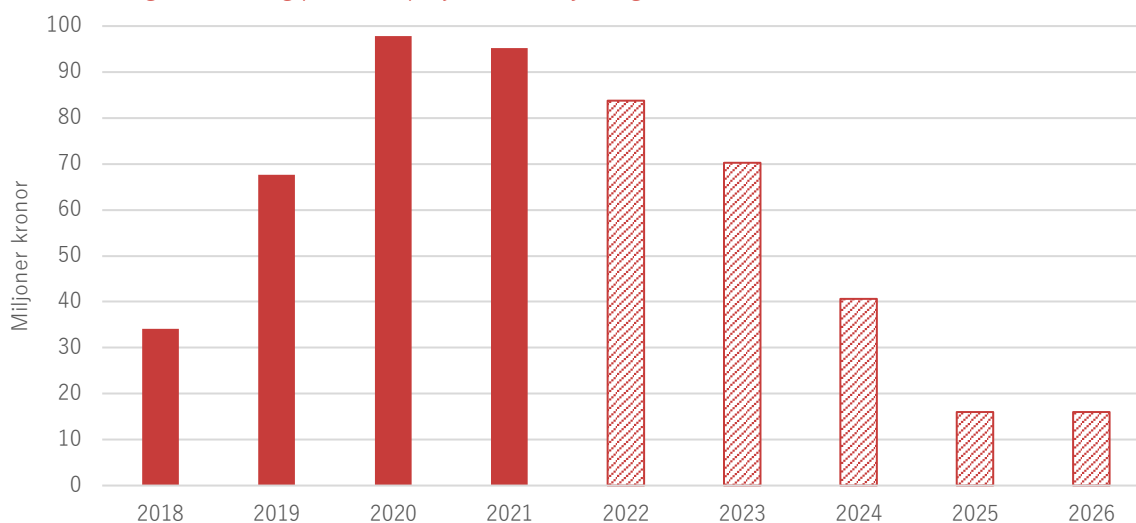
De årliga uppföljningarna till Regeringskansliet beskriver att programmet har genomfört flera kommunikations- och samverkansaktiviteter. Samverkan har stimulerats genom till exempel seminarier och nätverksträffar i Fortes regi. Seminarierna har syftat till att öka kunskapen om och intresset för interventionsforskning inom området och skapa en mötesplats för dialog mellan forskare och praktiker. Nätverksträffarna har skapat kontaktytor mellan forskare som beviljats bidrag genom programmet. Programmets kommunikationsaktiviteter utgörs främst genom utvecklandet av programmets webbsida, presentation av forskningsagendan på seminarier, och rapporter.

Programmets samarbeten med kommuner och myndigheter inom Nationell samverkansgrupp för kunskapsstyrning i socialtjänsten (NSK-S), ett nätverk som ska bidra till utvecklingen av kunskapsstyrningen för socialtjänstens verksamheter och med Partnerskapet som utgör stöd för kunskapsstyrning inom socialtjänsten beskrivs som viktiga aktiviteter för såväl samverkan som kommunikation inom programmet.

2.3.3 Programmets finansiering

Programmet har vid tiden för utvärderingen beviljat bidrag om 521 miljoner kronor. Figur 2 visar fördelningen av den beviljade finansieringen till de fleråriga projekt som har resulterat från hittills genomförda utlysningar. De streckade staplarna i figuren visar det planerade utfallet under 2022–2026 för redan beviljade fleråriga projekt. För 2022 och därefter tillkommer ytterligare finansiering från kommande utlysningar.

Figur 2. Offentlig finansiering per år till projekt från utlysningar 2018–2026.

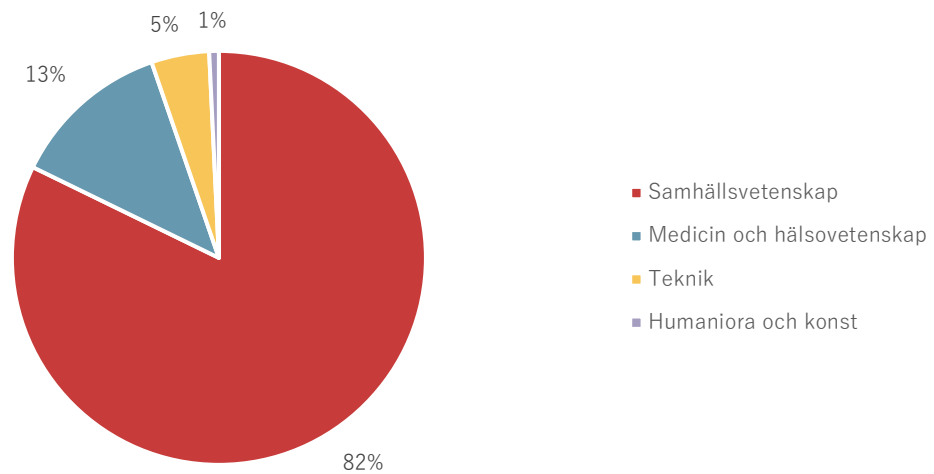

Källa: Vår analys av data från Forte.

Programmet finansierar till övervägande del samhällsvetenskapliga projekt, men även en betydande andel projekt inom medicin och hälsovetenskap, se Figur 3. Program- och projektbidrag motsvarar tillsammans 77 procent av finansieringen, medan forskarskolan har mottagit 14 procent. Nästan all finansiering har beviljats till UoH (96 procent), medan offentliga organisationer beviljats 3 procent av finansieringen.¹¹ De största bidragsmottagarna är Umeå universitet (109 miljoner kronor), följt av Linnéuniversitet (LNU, 48 miljoner kronor), Lunds universitet (46 miljoner kronor) och Malmö universitet (39 miljoner kronor).

¹¹ Notera att organisationerna har klassificerats utifrån organisationsnummer varför UoH inte har klassificerats under offentliga organisationer. Samtliga organisationer är, med några få undantag och i enlighet med uppdraget, forskningsutförare.

Figur 3. Fördelning av offentlig finansiering på forskningsämnesområden för projekt från utlysningar 2018–2021.

Källa: Vår analys av data från Forte.

Enligt enkätrespondenterna bidrar majoriteten av projekten till det globala hållbarhetsmålet om god hälsa och välbefinnande (88 procent) samt till minskad ojämlikhet (52 procent). Knappt fyra av tio respondenter (39 procent) uppger att deras projekt bidrar till ökad jämställdhet.¹² Färre menar att projektet även bidrar till hållbara städer och samhällen (16 procent), fredliga och inkluderande samhällen (16 procent) och ingen fattigdom (7 procent).

¹² 2019 infördes en möjlighet för projekten att i ansökningsformulären redogöra för vilket eller vilka av de globala hållbarhetsmålen de bidrar till. Denna data har inte tagits hänsyn till i utvärderingen som i stället utgår från enkätresultaten.

3 Programmets bidrag

Detta kapitel är indelat i avsnitt som fokuserar på förnyelse och nytänkande, samverkan, nyttiggörande, jämställdhet, och effektivitet. Redovisningarna bygger på enkät, registeranalyser, intervjuer, dokumentstudier och saksakernas bedömning.

3.1 Förnyelse och nytänkande

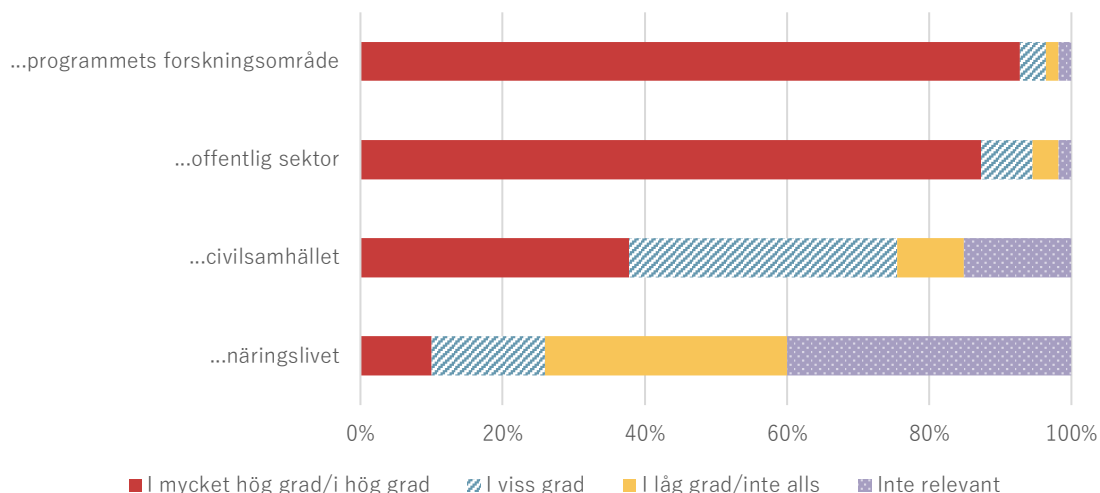
Föreliggande avsnitt redogör för programmets bidrag till förnyelse och nytänkande liksom till kunskapsuppbyggnad på program- och samhällsnivå. Programmets bidrag till, och potential att bidra till, förnyelse och nytänkande samt kunskapsuppbyggnad bedöms utifrån programmets ambitioner i den strategiska forskningsagendan samt genomförda insatser och aktiviteter.

3.1.1 Förnyelse och nytänkande

Figur 4 visar projektledarnas bedömning av i vilken utsträckning de uppfattar att deras projekt bidrar till förnyelse och nytänkande inom olika sektorer. En stor majoritet respondenter (93 procent) uppger att deras projekt i hög eller mycket hög grad bidrar till förnyelse inom programmets forskningsområde och en nästan lika stor andel (87 procent) uppger att deras projekt bidrar till förnyelse i offentlig sektor. Bidragen till förnyelse och nytänkande i civilsamhälle och näringsliv bedöms vara lägre (38 respektive 10 procent), men likväl betydelsefulla.

I intervjuerna framkommer en mer försiktig syn på programmets bidrag till förnyelse. Intervjupersonerna menar att programmet stärker grunden inom forskningsområdet snarare än att reformera ett existerande forskningsfält. Det ligger i linje med saksakernas uppfattning. De menar att programmet till viss del bidrar till förnyelse men poängterar att de prioriterade forskningsområdena och programmets strategier som styrande för programmet kan vara exkluderande, vilket i så fall kan påverka möjligheterna till förnyelse och nytänkande negativt.

Figur 4. I vilken utsträckning bidrar projektet till förnyelse och nytänkande inom... n=55.

Källa: Webbenkät.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet bidrar till förnyelse och nytänkande särskilt inom programmets forskningsområde och i offentlig sektor.

3.1.2 Kunskapsuppbyggnad

Av empirin framgår att programmet bidrar till en betydande kunskapsuppbyggnad inom tillämpad välfärdsforskning. Utformningen av forskningsagendan föregicks av en process genom vilken Forte i ett första steg identifierade angelägna forskningsbehov för att i ett andra steg prioritera bland dessa. Processen involverade en bred uppsättning aktörer, vilket innebär att de prioriterade forskningsområdena är väl förankrade.

Programmets bidrag till kunskapsuppbyggnad kommer också starkt till uttryck i enkäten där samtliga respondenter anger att deras projekt i någon grad bidrar till kunskapsuppbyggnad, varav 98 procent i hög eller mycket hög grad. Samverkan mellan socialt arbete och fysisk planering, stöd till personer med intellektuell funktionsnedsättning, och barnfattigdom är exempel på några områden inom vilka projektledarna nämner att kunskapsuppbyggnad sker eller har skett. Sakexperterna poängterar att projekten genomgående avser angelägna forskningsområden med potential att tillgodose reella kunskapsbehov. Ett exempel på ett sådant projekt beskrivs nedan.

Leaving Care - en jämförelsestudie av implementering, förändringsmekanismer, och effekter av övergångsinsatser till ungdomar som lämnar samhällsvård

Projektet handlar om utveckling, implementering och effekten av insatser till ungdomar som lämnar placering i social dygnsvård för att leva självständigt. Inom projektet undersöks effekten av olika insatser och hur förändringsmekanismer relaterar till utfallet. Forskarna har i ett tidigare pilotprojekt undersökt om innehållet i empiriskt prövade insatser i USA kan generaliseras till svensk kontext, vilket har resulterat i en svensk insats: Mitt val – min väg!

Forskning har tydliggjort att ungdomar som är placerade i socialdygnsvård är en särskild sårbar och utsatt grupp. Till skillnad från andra länder rör svensk socialvård insatser före placering, inte vid avslut. Syftet med projektet är att utveckla den empiriska grunden för insatser för ungdomar placerade i socialdygnsvård i Sverige genom att utveckla kunskapen om hur insatser kan designas och implementeras för att förbättra utfallet för ungdomar i samhällsvård.

Projektet sker i nära samarbete med kommuner och SOS Barnbyar. Inom projektet undersöks korttids-, långtids- och implementeringseffekter av insatser genom att jämföra Mitt val – min väg! med SOS Barnbyars ungdomsinsats och även i jämförelse med sedvanliga insatser. Jämförelserna belyser vilka förändringsmekanismer som kan påverka utfallet och som därmed är viktiga att ta hänsyn till i utvecklandet av insatser för målgruppen.

Utfallen kommer att belysa en rad självrapporterade samt registerbaserade utfall som utbildning, anställning och kriminalitet liksom möjligheter att implementera resultaten.

I intervjuerna nämns att söktrycket i vissa av utlysningarna har varit lägre än förväntat vilket uppges ha flera förklaringar. Dels finns det ett upplevt motstånd mot den tillämpade och praktikinära ansatsen i programmet liksom för interventionsforskning och effektutvärderingar som är en viktig del av programmet. Dels är programmet utmaningsdrivet varför det söker lösningar på utmaningar i stället för att beskriva problem, vilket traditionellt sätt är ett vanligare angreppssätt inom forskningsområdet. Att söktrycket är lägre än vad det skulle kunna vara, oavsett förklaring, kan indikera att programmets potential att bidra till kunskapsuppbyggnad underutnyttjas.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att programmet bidrar till en betydande kunskapsuppbyggnad inom området. Det finns en tydlig koppling mellan de prioriterade forskningsområdena och den forskning som bedrivs inom programmet.

3.2 Samverkan

I detta avsnitt redogörs för i vilken utsträckning programmets genomförda insatser och aktiviteter är ändamålsenligt utformade för att bidra till tvär- och/eller mångvetenskapliga samverkan¹³ samt i vilken utsträckning genomförda insatser och aktiviteter har bidragit till detta.

3.2.1 Tvär- och mångvetenskaplig samverkan

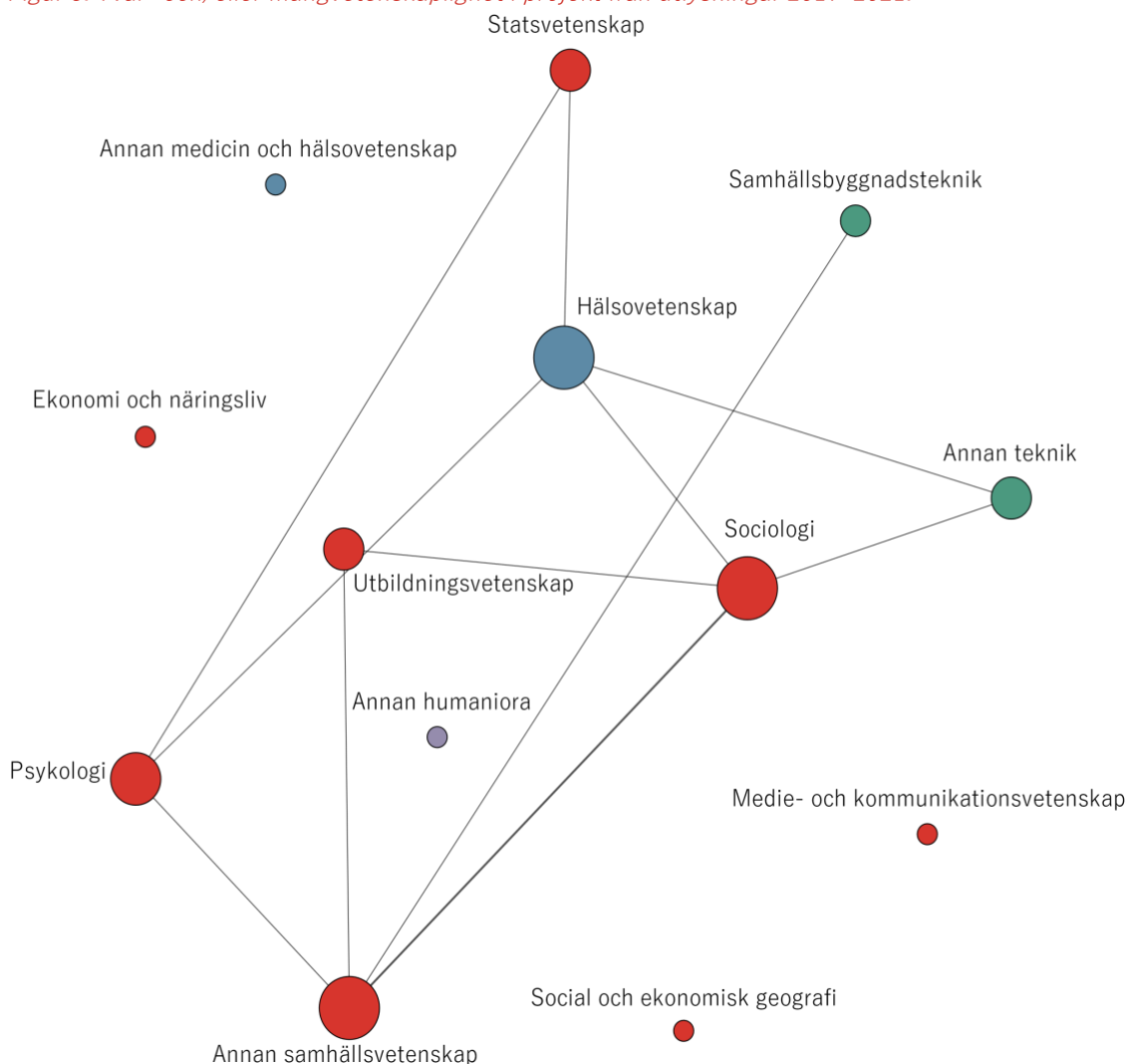
Figur 5 visar projektens mång- och tvärvetenskaplighet¹⁴. Noderna är färgkodade på forskningsämnesområde och linjerna visar kopplingar mellan dessa noder. En linjes tjocklek är proportionerlig mot antalet kopplingar och en nods storlek är proportionerlig mot antalet projekt inom forskningsämnesgruppen. En koppling mellan två noder innebär i detta fall att en forskare i sin ansökan har angett att projektet är relevant för åtminstone två olika forskningsämnesgrupper.

Analysen visar att projektens tvär- och/eller mångvetenskaplighet främst spänner över samhällsvetenskapliga forskningsämnesgrupper såsom sociologi, psykologi och statsvetenskap, men också mellan hälsovetenskap och sociologi, psykologi, statsvetenskap och annan teknik. Därutöver finns det vissa kopplingar mellan samhällsbyggnadsteknik och annan samhällsvetenskap. Förutom dessa är några projekt monodisciplinära, det vill säga projekten sträcker sig inte över flera forskningsämnesgrupper.

¹³ Samverkan är relevant för NFP på olika sätt. Samverkan kan dels gälla den organisation som driver programmen, dels de aktiviteter och insatser som görs inom programmen. Samverkan kan förstås på olika sätt i olika kontexter, men en viktig faktor är graden av delaktighet. Samverkanstrappan är ett ofta använt verktyg för att beskriva olika typer av samverkan. I forsknings- och innovationssystemet, både nationellt och internationellt, har samverkan blivit ett alltmer centralt begrepp, men det är vanligt att explicita definitioner saknas. Det som då avses är samverkan mellan akademi och det omgivande samhället. Integrerad eller samskapande forskning (co-creation) är begrepp som vanligen används för samverkan där forskare och samhällsaktörer samverkar i hela forskningsprocessen.

¹⁴ Enligt NFP är mångvetenskaplig verksamhet ett samarbete mellan olika kunskapsområden kring ett gemensamt problemområde, men där respektive forskare stannar inom ramen för sitt eget område. När forskarna rör sig i gränsområdena mellan de olika ämnesområdena och gemensamt skapar ett nytt område där deltagarna bidrar till något nytt utöver sina ursprungliga discipliner blir verksamheten i stället tvärvetenskaplig. Det finns, jämfört med mångvetenskapen, en högre ambition när det gäller integrationen av olika discipliner. När graden av integration blir tillräckligt hög kan nya discipliner eller ämnen bildas.

Figur 5. Tvär- och/eller mångvetenskaplighet i projekt från utlysningar 2017–2021.

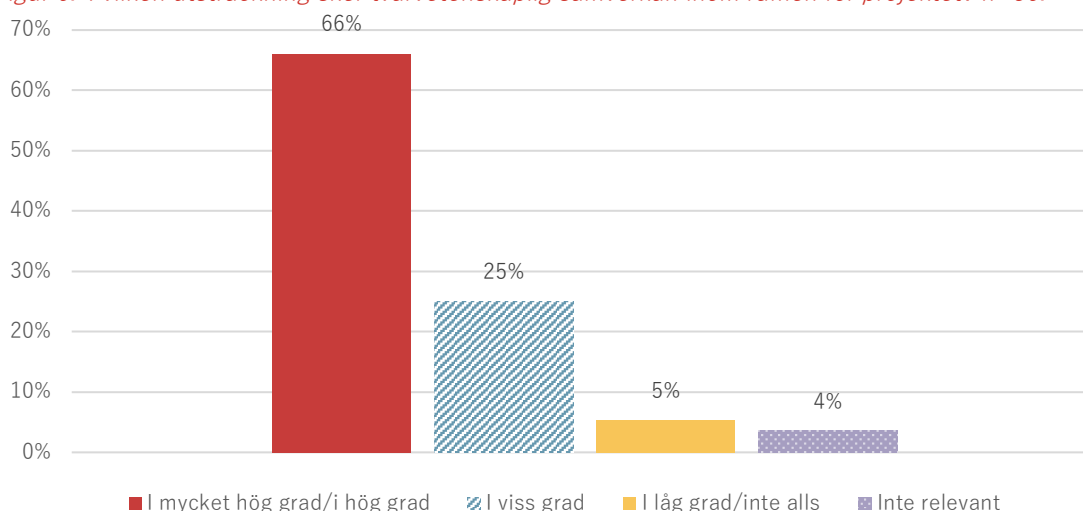

Källa: Vår analys av data från Forte.

Not: Blå noder=Medicin och hälsövetenskap, röda noder=Samhällsvetenskap, gröna noder=Teknik, och lila noder=Konst och humaniora.

I enkäten fick projektledarna svara på i vilken utsträckning tvärvetenskaplig samverkan sker i deras projekt. Figur 6 visar att två tredjedelar av respondenterna anser att tvärvetenskaplig samverkan sker i hög eller mycket hög grad. Av enkätens fritextsvar framgår att sådan samverkan främst sker genom att forskare från olika discipliner deltar i projektet. Det tycks till exempel vara vanligt att forskare från socialt arbete och fysisk planering och att forskare från socialt arbete, kriminologi och juridik, samverkar, vilket bekräftar bilden som återges i Figur 5. Intervjupersonerna nämner att det är naturligt att programmet har en hög grad av tvärvetenskaplig samverkan, då det är en förutsättning för att framgångsrikt stärka grunden till ett relativt nytt område. Även saksakexperterna menar att programmet i relativt hög grad bidrar till tvärvetenskapliga samarbeten.

Figur 6. I vilken utsträckning sker tvärvetenskaplig samverkan inom ramen för projektet? n=56.

Källa: Webbenkät.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att programmets insatser och aktiviteter tycks bidra till tvär- och/eller mångvetenskaplig samverkan på ett ändamålsenligt sätt.

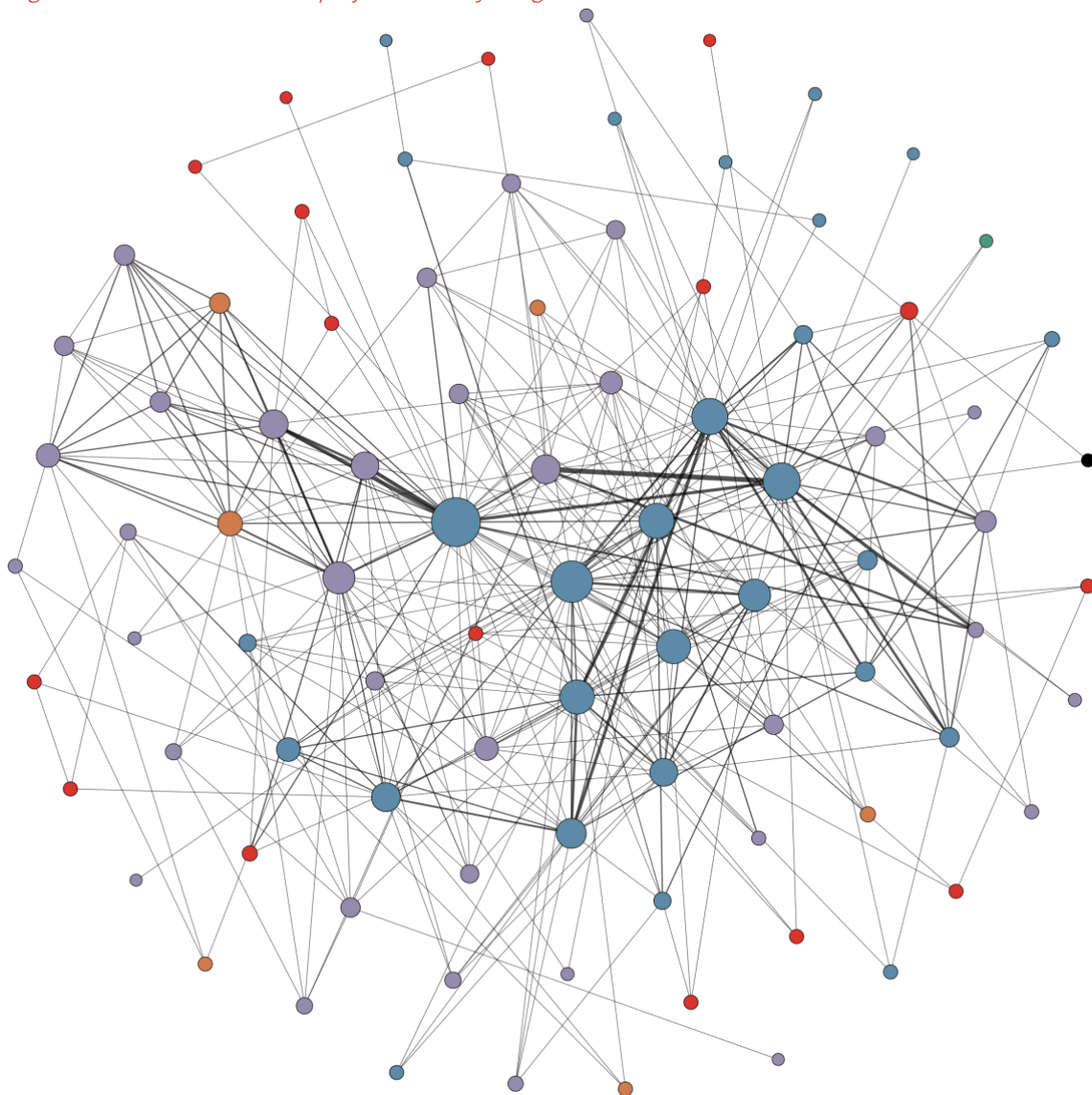
3.2.2 Tvärsektoriell samverkan

De nationella forskningsprogrammen ska även bidra till tvärsektoriell samverkan. Med tvärsektoriell samverkan avses samverkan mellan UoH och aktörer på olika nivåer inom både privat och offentlig sektor, civilsamhälle, praktiker och behovsanvändare

Figur 7 visualiserar samarbetsmönster mellan organisationer i programmets projekt. Samarbetsmönstren bygger på projektledares och medverkande forskares samtliga anställningar vid ansökningstillfället. Notera att det bara är disputerade personer som omfattas av analysen i figuren. Då det även kan finnas andra medverkande i projekten kan samarbetsmönstren vara något underskattade.

Figuren gör tydligt att UoH (blå noder) är centrala i nätverket med många kopplingar till andra UoH och offentliga organisationer (lila noder) som främst utgörs av regioner. Det finns även några "andra" organisationer (orange noder) såsom en del utländska organisationer (röda noder), men främst i utkanten av nätverket. Samverkan med företag (gröna noder), vilket privata välfärdsaktörer klassificeras som, är ytterst begränsad.

Figur 7. Samarbetsmönster i projekt från utlysningar 2017–2021.

Källa: Vår analys av data från Forte.

Not: Blå noder=UoH, lila noder=offentlig org., svarta noder=institut, gröna noder=företag, röda noder=utländsk org., och orange noder=andra.

Enkättemperin visar att kommuner är den vanligaste samarbetspartnern i projekten (96 procent anger att samverkan med kommuner har skett i viss grad, i hög grad eller i mycket hög grad), medan UoH är den näst vanligaste (93 procent). Flera av de organisationer som har klassificerats som regioner i Figur 7 utgörs sannolikt av regionernas kommunalförbund varför det kommunala deltagande i projekten är högre än vad SNA indikerar. Sakexperterna menar att detta antagande, utifrån vad de sett av programmets projektportfölj, är rimligt.

Två femtedelar av enkätrespondenterna uppger att tvärssektoriell samverkan inte är relevant för deras projekt. En analys av dessa projekt visar att de är helt inriktade på arbete inom socialtjänsten. Det ligger i linje med sakexperternas observationer om att det finns flera projekt som fokuserar på socialtjänsten och socialt arbete och där samverkan sker med andra aktörer inom den egna sektorn snarare än mellan olika sektorer.

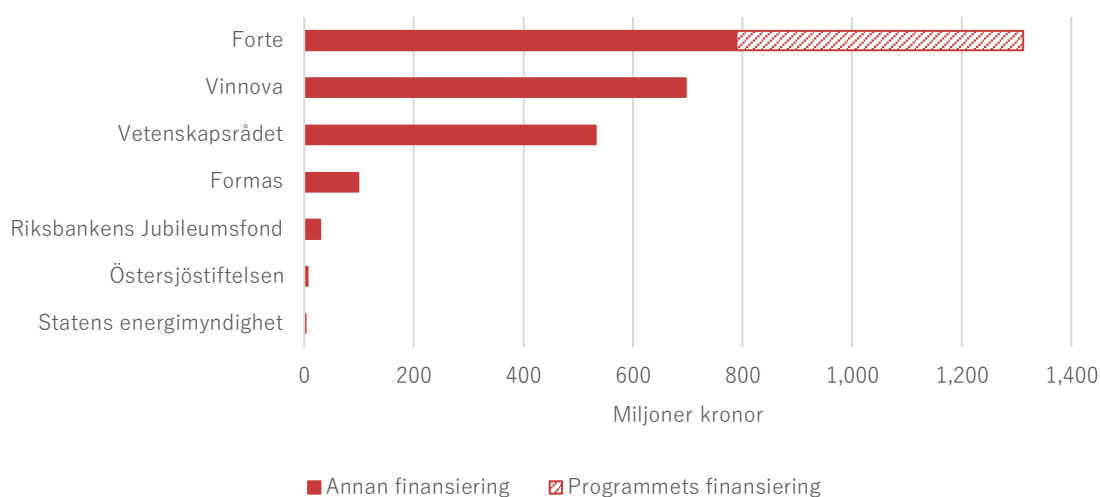
Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet bidrar till tvärssektoriell samverkan i relativt hög grad. Samverkan i programmets forskningsprojekt är dock till viss del begränsade. Till exempel tycks det saknas privata aktörer, inklusive privata utförare inom socialtjänstens område.

3.2.3 Samordning och integration

Figur 8 visar svenska finansiärers finansiering av tillämpad välfärdsvetenskap 2017–2021. Av figuren framgår att Fortes finansiering, inklusive NFP Tillämpad välfärdsvetenskap, uppgår till lika mycket som Vinnovas och VR:s sammanlagda finansiering inom området. Programmets finansiering under programperioden utgör vidare lite mindre än hälften av Fortes totala finansiering och en femtedel av samtliga svenska forskningsfinansiärers finansiering inom området. Programmet tycks således vara en viktig finansieringskälla. I sammanhanget är det dock viktigt att notera att de statliga forskningsfinansiärerna har skilda uppdrag varför de kan ha finansierat olika *typer* av projekt inom tillämpad välfärdsvetenskap. Till exempel är Vinnova en innovationsmyndighet medan Forte ska finansiera grundläggande och behovsstyrd forskning.

Enkätanalysen visar att få respondenter har fått finansiering av någon annan nationell finansiär (30 procent) och ännu färre av en internationell finansiär (4 procent) inom området. Detta tyder på att inriktningen på programmets finansiering skiljer sig från andra finansiärers.

Figur 8. Svenska finansiärers finansiering av tillämpad välfärdsvetenskap 2017–2021.¹⁵

Källa: Vår analys av data från Swecris och Forte.

Som beskrivs i avsnitt 2.3.3 finansierar programmet huvudsakligen projekt som är klassificerade som samhällsvetenskapliga. En analys av svenska finansiärers finansiering inom området tillämpad välfärdsvetenskap visar att Forte står för mer än två tredjedelar av den totala svenska forskningsfinansieringen inom det samhällsvetenskapliga området, se Figur 9. NFP Tillämpad välfärdsvetenskap står för knappt hälften av denna. Vinnova och VR står nästan uteslutande för resterande finansiering inom det samhällsvetenskapliga forskningsområdet. En stor majoritet av Fortes övriga finansiering inom området tillämpad välfärdsvetenskap går till projekt inom medicin och hälsovetenskap, vilket även en del av Vinnovas och VR:s finansiering inom området gör.

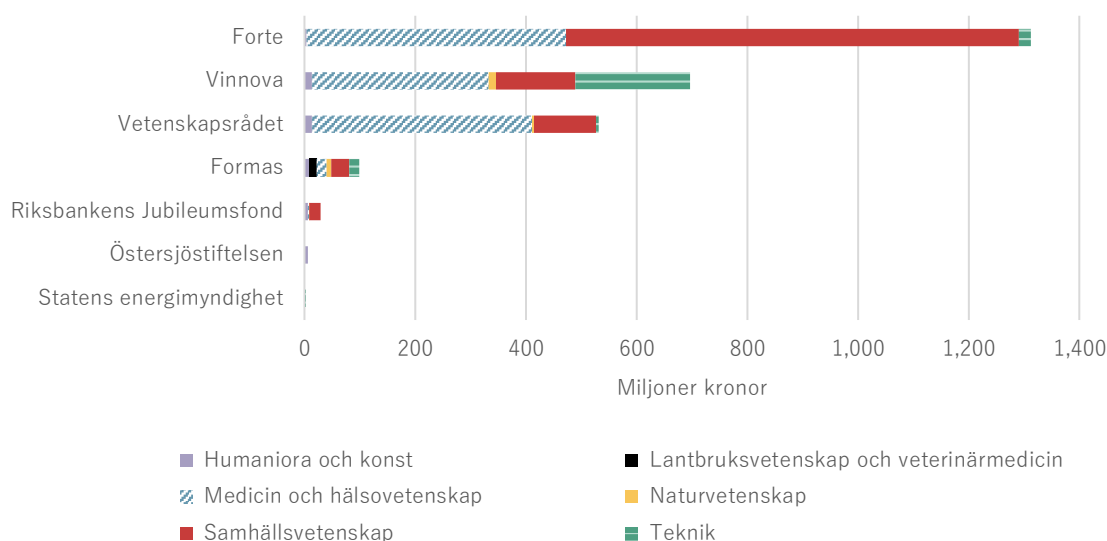
En djupare analys av svenska finansiärers finansiering av tillämpad välfärdsvetenskap visar att programmet, sedan det etablerades 2017, står för en stor del av den totala ökade finansieringen inom det samhällsvetenskapliga forskningsområdet. Ökade medel har särskilt gått till projekt inom sociologi, utbildningsvetenskap och annan samhällsvetenskap

¹⁵ Analysen baseras på de vanligast förekommande nyckelorden och de vanligast förekommande kombinationerna av nyckelord som angetts av huvudsökande för respektive ansökan om finansiering till programmet. Programmets forskningsområde har således definierats utifrån de ansökningar, och i synnerhet beviljade ansökningar, som har inkommit till programmet. Analysen ska tolkas med viss försiktighet då den inte kan ge en exakt bild av svenska forskningsfinansiärers externfinansiering till projekt inom programmets område. Data i Swecris är inte heller komplett och kan i vissa fall ge viss *bias*. För mer information om data i Swecris, se Bilaga E.

men även det statsvetenskapliga forskningsämnesgruppen har fått en betydande del av sin finansiering från programmet. Dessutom står programmet för en mycket stor ökning av forskningsfinansiering inom samhällsbyggnadsteknik som generellt tar upp en liten del av den totala finansieringen inom forskningsområdet.

Analysen av svenska finansiärers finansiering av området tillämpad välfärdsforskning visar att Karolinska Institutet är den organisation som tar emot mest finansiering, men att programmet endast står för 6 procent av deras externfinansiering inom forskningsområdet. Programmet verkar dock spela en mycket stor roll för Uppsala universitet och LNU, där programmets finansiering utgör nästan hälften respektive två tredjedelar av deras externfinansiering för tillämpad välfärdsforskning.

Figur 9. Svenska finansiärers finansiering av tillämpad välfärdsforskning per forskningsämnesområde 2017–2021.¹⁶

Källa: Vår analys av data från Swecris och Forte.

Sakexperterna menar att delar av programmet hade kunnat realiserats inom Fortes reguljära verksamhet men att omfattningen av klient- och brukarnära forskning då sannolikt hade varit mindre. Detta resonemang understöds av att enbart 11 procent av enkätrespondenterna anger att de har fått annan finansiering från Forte inom tillämpad välfärdsforskning.

Det är otydligt hur programmets anpassning till internationella satsningar ser ut. I den rådgivande gruppen finns representanter från Norge, Finland och Storbritannien, vilket stärker programmets internationella utblick. I intervjuerna nämns att tillpassningen till EU:s ramprogram och/eller internationella ideella aktörer inte är given. Det beror enligt företrädare för programmet delvis på att det inte finns några naturliga kopplingar till Horisont Europa.

Av programmets återrapporteringar till Regeringskansliet framgår att det sker en dialog om samverkan och gemensamma utlysningar med internationella finansiärer men att det hittills inte har utmynnat i något konkret. Den något otydliga kopplingen till internationella satsningar speglas till viss del i programmets forskningsagenda, där det förvisso redogörs för en kartläggning av viktiga internationella forskningsmiljöer som underlag för till exempel internationella postdok-bidrag för praktiska forskning inom socialtjänstens områden, men där en uttalad plan för anpassningar till internationella satsningar och finansiärer i övrigt saknas.

¹⁶ Se fotnot 15.

Programmet arbetar också för samordning och integration med andra insatser, till exempel inom NSK-S och Partnerskapet.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att programmet bidrar till nationell samordning inom och integration av området. Programmet har funnit en tydlig nisch inom välfärdsområdet där överlappningen mellan finansierare är mycket liten. Det är dock ottydligt hur anpassningen internationella finansierare ser ut.

3.3 Nyttiggörande

Föreliggande avsnitt redogör för programmets bidrag till nyttiggörande¹⁷ på organisations- och programnivå. Avsnittet behandlar huruvida programmets insatser och aktiviteter är ändamålsenliga för att bidra till nyttiggörande av forskningsresultat samt stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning.

3.3.1 Nyttiggörande av forskningsresultat

Programmet strävar efter att på olika sätt skapa förutsättningar för nyttiggörande, bland annat genom att säkra relevans och samverkan i den forskning som finansieras. I regeringsuppdraget framgår att Forte "i samverkan med berörda aktörer och intressenter ska utveckla ett system för att identifiera och prioritera forskningsbehov som grund för finansiering av forskning som avser att möta dessa forskningsbehov." Detta var en utgångspunkt i framtagandet av agendan och den metod som användes har sedan utvecklats vidare i samarbete med Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU).¹⁸ Programmet ställer även krav på samverkan och samskapande i utlysningar av forskningsmedel.

Sakexperterna menar att programmets tillämpade och utmaningsdrivna ansats ger goda förutsättningar att främja nyttiggörande av projektresultat men konstaterar samtidigt att det kräver mottagarakapacitet. Denna påverkas ofta av politiska prioriteringar och resurser, faktorer som programmet inte har inflytande över.

Att mottagarkapaciteten för forskning i kommunerna är svaga bekräftas i intervjuerna, där det framgår att den tillämpade ansats som kommer till uttryck i att alla utlysningar oavsett tema omfattar klient- och praktisknära forskning inom socialtjänstens verksamhetsområden och där nyttiggörandet delvis är "inbyggt", därför är avgörande för framgång.

I intervjuerna nämns att programmet inte har någon dokumenterad plan för nyttiggörande av forskningsresultat och att programmet historiskt inte har haft etablerade strukturer för att följa upp vad projekten leder till. Utvärderingen har heller inte hittat några dokumenterade uppföljningar kring huruvida till exempel krav på samverkan eller samskapande eller nätverks-, spridnings- eller kommunikationsaktiviteter som syftar till att främja nyttiggörandet av forskningsresultat är framgångsrika.

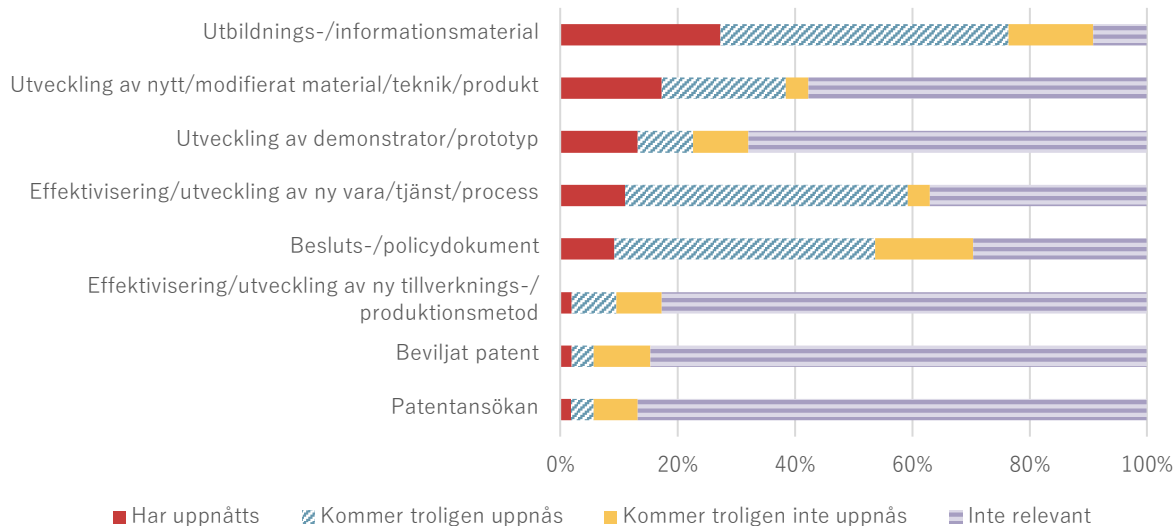
Resultaten från enkäten till projektledare visar att projektresultat i viss grad redan har nyttiggjorts men att det framför allt förväntas ske på sikt, se Figur 10. Projekten har framför allt bidragit till olika slags utbildnings- eller informationsmaterial. Effektivisering eller utveckling av ny vara, tjänst eller process liksom framtagande av besluts- eller policydokument har endast i låg grad realiserats men det finns höga förhoppningar om att även det kommer att ske på sikt. Beviljade patent eller patentansökningar är resultat som av naturliga skäl inte anses vara särskilt relevanta.

¹⁷ Nyttiggörande För NFP innebär att programmen bidrar till att omsätta forskning och dess resultat till samhällsnytta: akademiskt nyttiggörande, kommersiellt nyttiggörande och icke-kommersiellt nyttiggörande. Forskningen (av hög vetenskaplig kvalitet) kommer till nytta genom exempelvis att utveckla kunskap, kompetens, metoder, och insatser, praktik och policy samt innovativa lösningar som bidrar till att möta samhällsutmaningar. Högre utbildning och forskning leder till ökad kompetensförsörjning i princip i alla samhällssektorer. Det är även viktigt att förstå nyttan med forskningsresultat i ett lokalt, nationellt och internationellt perspektiv.

¹⁸ <https://forte.se/publikation/prioriteringar-forskning-om-socialtjansten/>

I intervjuerna liksom i de öppna enkätsvaren, framkommer även andra relevanta resultat och effekter som utvärderingar, samhällsdebatter, vägledningar, samverkan och forskarskolan, som på olika sätt kan underlätta spridning av forskningsresultat och nyttiggörande.

Figur 10. Vilka av följande resultat/effekter bidrar projektet till? n=56.

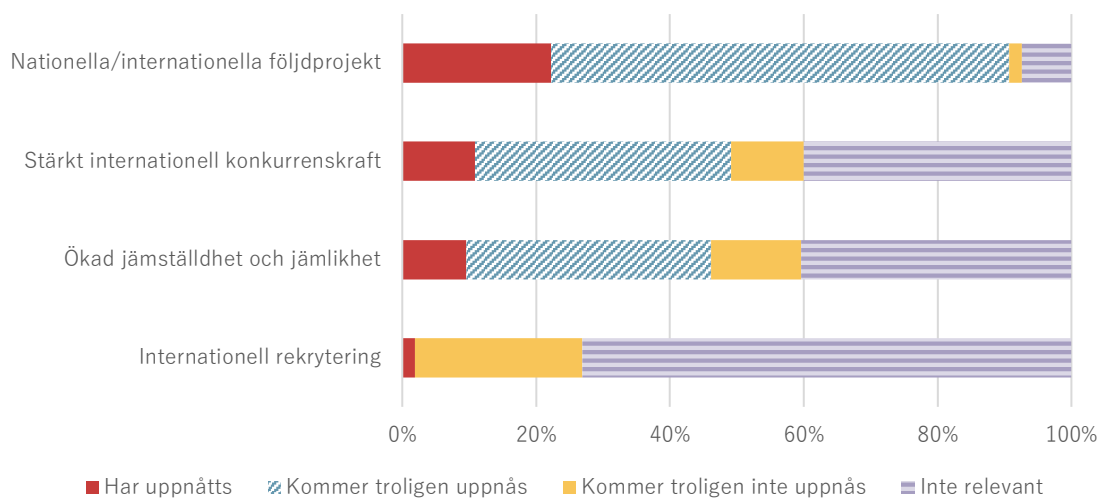

Källa: Webbenkät.

Figur 11 visar ytterligare effekter som projekten bedöms ha bidragit till eller kommer att bidra till för enkätrespondenternas egna organisationer. Den vanligaste effekten är nationella och/eller internationella följdprojekt, men sådana har ännu inte realiserats i särskilt hög grad. Två av tre respondenter har dock goda förhoppningar om att det kommer ske på sikt. Väldigt få menar att internationell rekrytering kommer att bli ett resultat men tre av fyra respondenter anser heller inte att det är särskilt relevant. Ungefär hälften av respondenterna uppger att projekten har bidragit till eller förväntas bidra till ökad jämställdhet och jämlikhet samt stärkt internationell konkurrenskraft.

Intervjupersonerna nämner att stärkt internationell konkurrenskraft i nuläget inte är relevant då programmet först och främst syftar till att stärka den så kallade bottenplattan inom tillämpad välfärdsforskning eftersom en sådan saknas.

Figur 11. Vilka av följande ytterligare effekter bidrar projektet till för din organisation? n=56.

Källa: Webbenkät.

De insatser och aktiviteter programmet gör kopplat till nyttiggörande tycks främst handla om att skapa förutsättningar för att det ska ske samt underlätta spridning av forskningsresultat. Av det underlag utvärderingen har haft att tillgå framgår inte om det är framgångsrikt eller inte. Det är heller inte tydligt vilken roll programmet uppfattar sig själva ha när det kommer till att främja nyttiggörande.

Resultaten från programmets projekt har potential att implementeras och *nyttiggöras*. Den tillämpade ansatsen liksom kraven på samverkan innebär att förutsättningar för nyttiggörande delvis är inbyggda i programmet, något som utvärderingen betraktar som en framgångsfaktor.

3.3.2 Koppling mellan forskning och högre utbildning

I regeringsuppdraget för de nationella forskningsprogrammen anges att programmen ska ha en koppling till högre utbildning. Empirin indikerar att programmet bidrar till en koppling mellan forskning och högre utbildning främst indirekt, genom att forskare i programmet har en anställning inom akademien och använder forskningen i sin undervisning eller i handledning av studenter. I intervjuerna framhålls att även Forskarskolan bidrar till att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning. Nedan presenteras Forskarskolan lite närmare.

Forskarskolan

Tillämpad välfärdsforskning ska enligt uppdraget finansiera en forskarskola för yrkesverksamma personer i socialtjänsten för att långsiktigt bidra till kunskapsuppbyggnad. Utbildningens omfattning motsvarar deltidsstudier under tre år med syfte att den sökande ska uppnå en licentiatexamen. Skolans inriktning ska svara mot prioriterade forskningsbehov och omfatta cirka 30 platser fördelade på tre årliga intag med start 2019.

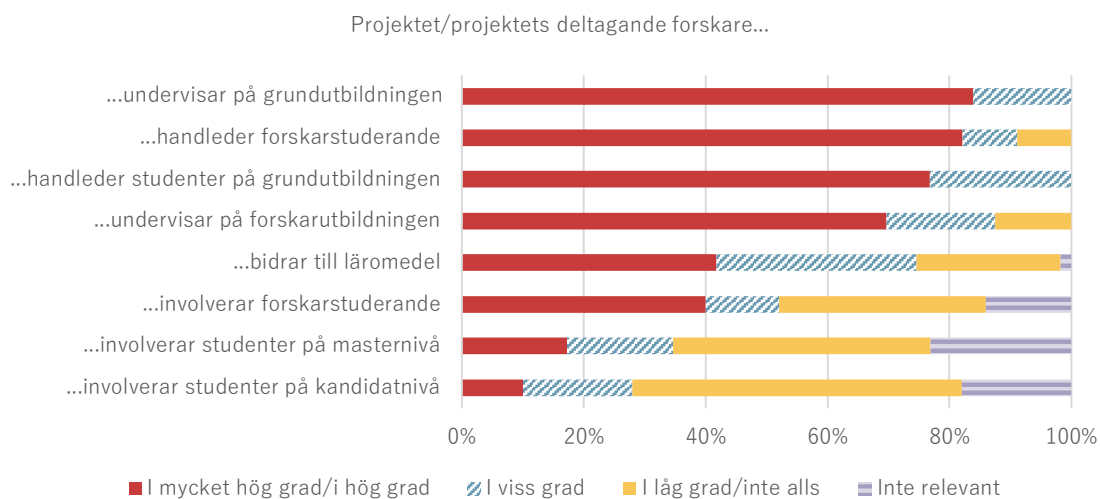
Efter en utlysning 2018 beviljades Lunds universitet och Malmö universitet finansiering för att anordna forskarskolan i partnerskap med Göteborgs universitet och Linnéuniversitetet. Den första utlysningen tematiseras mot forskning om den sociala barnavården, den andra mot forskning om omsorg och funktionshinder medan den tredje är öppen för senare överenskommelse.

Organiseringen av forskarskolan baseras på utvärderingar av tidigare forskarskolor och leds av en styrgrupp med representanter för de fyra lärosätena samt studenter. Forskarskolan lägger särskild vikt vid noggrann antagning av sökande, att forskningsprojekten har både vetenskaplig och praktisk relevans samt att samarbetet med arbetsgivaren byggs upp långsiktigt. Forskarskolan leds av en styrgrupp från de fyra lärosätena och stöds av en vetenskaplig referensgrupp samt en referensgrupp sammansatt av representanter för socialtjänstorganisationer, myndigheter och brukare. Styrgruppen sammanträder kvartalsvis, de två referensgrupperna två gånger årligen.

Lärosätena utser särskilda "ambassadörer" för samverkan med socialtjänsten. Förutom egen kursverksamhet kommer forskarskolan att få tillgång till kurser som arrangeras inom ett nationellt nätverk av forskarutbildningar inom socialt arbete (RSSW). En årlig konferens, öppen för socialtjänsten i stort, arrangeras för spridning av resultat

Av enkätanalysen framgår att kopplingen mellan forskning och högre utbildning på projektnivå i hög grad realiseras genom att forskarna undervisar i grund- eller forskarutbildningen samt handleder forskarstuderande och studenter i grundutbildningen, se Figur 12. Det är mindre vanligt att en sådan koppling åstadkoms genom att projekt involverar studenter på kandidat- eller mastersnivå.

Figur 12. I vilken utsträckning bidrar projektet till kopplingen mellan forskning och högre utbildning? n=56.

Källa: Webbenkät.

Sammantaget kan utvärderingen konstatera att programmet bidrar till att stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning framför allt indirekt genom att de forskare som är engagerade i programmets projekt är verksamma på lärosäten och att deras forskning därmed sprids genom handledning och undervisning på grund- och forskarutbildning. Forskarskolan bidrar också till att stärka kopplingen.

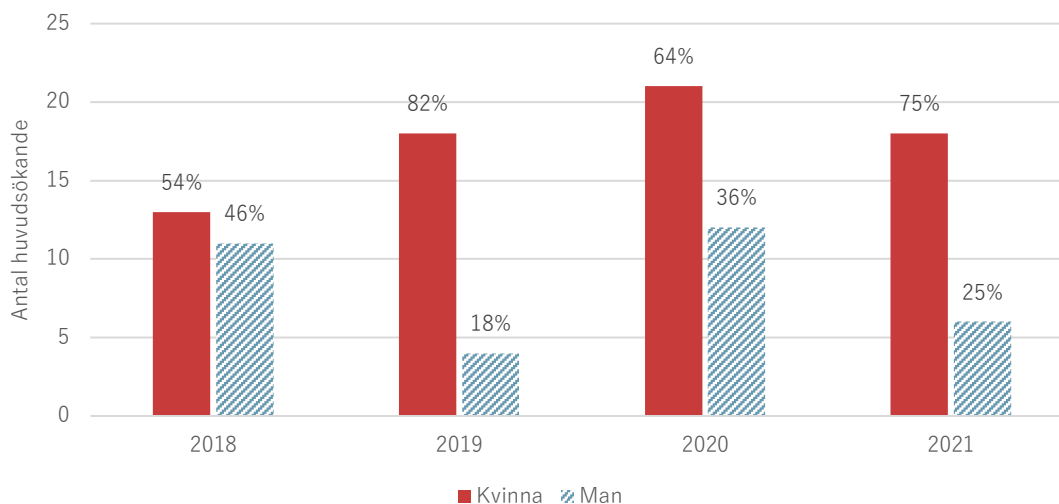
3.4 Jämställdhet

Forte har enligt myndighetens instruktion i uppgift att integrera ett jämställdhetsperspektiv i myndighetens verksamhet och främja jämställdhet vid fördelning av forskningsmedel. För detta arbete finns en strategi och målsättning, vilken även gäller för de nationella forskningsprogrammen. Av årsredovisningen för 2021 framgår att 97 procent av Fortes alla beviljade ansökningar inklusive inom NFP Tillämpad välfärdsforskning angivit att ett köns- och genusperspektiv var relevant samt motiverat detta.¹⁹

Att programmet eftersträvar jämn könsfördelning i bedömningsprocessen återspeglas även i utlysningstexterna. Analysen av beviljade ansökningar 2018–2021 uppdelat på kön visar att knappt en tredjedel av huvudsökande under programperioden har varit män, se Figur 13. Kvinnor har även mottagit mer medel än män.

¹⁹ <https://forte.se/app/uploads/2022/03/arsredovisning-2021-ta-v2.pdf>

Figur 13. Huvudsökandes kön för beviljade ansökningar från utlysningar 2018–2021 (antal i staplar och relativ könsfördelning i procentsatser).

Källa: Vår analys av data från Forte.

På samhällsnivå tycks programmets bidrag till ökad jämställdhet främst utgöras av projektens resultat och effekter. Som tidigare redogjorts för i Figur 11, uppskattar nästan fyra av tio enkätrespondenter att deras projekt på sikt kommer leda till ökad jämställdhet. Mycket tyder alltså på att den forskning programmet finansierar har hög potential att bidra till jämställdhet även på samhällsnivå.

Sammanfattningsvis konstaterar utvärderingen att jämställdhetsperspektivet finns representerat i alla delar i programmets genomförande. Kvinnor beviljas mer medel för än män för merparten av bidragsformerna. Den forskning programmet finansierar har även potential att bidra till ökad jämställdhet i samhället.

3.5 Effektivitet

Det finns en tydlig koppling mellan programmets insatser och aktiviteter och de utmaningar som programmet strävar efter att möta liksom de strategier programmet använder för att nå sina mål och sin vision. För att effektivt kunna följa upp insatser och aktiviteter hade det dock varit ändamålsenligt om programmet haft uppföljningsbara delmål kopplade till de tre övergripande målen, liksom mätbara indikatorer.

Programorganisationen tycks fungera väl. Intervjuerna indikerar att den rådgivande gruppen över lag fungerar väl men att dess roll är något otydlig. Programkommittén beskriver sig själv främst som ett bollplank. Omsättningen på medlemmar i programkommittén har varit något hög, men av intervjuerna framgår inte någon anledning till det.

Programmets processer tycks vara ändamålsenliga. I enkäten fick projektledarna värdera ett antal påståenden om Fortes organisation och processer rörande programmet. En stor majoritet av respondenterna instämmer helt eller delvis i att informationen om programmets utlysningar, programmets ansökningsprocess och ansökningsportalen är ändamålsenliga (96, 94 respektive 90 procent), att bedömningsprocessen är fri från jäv (95 procent), att bedömningsprocessen är tydligt beskriven och har en rimlig längd (89 procent), och att programmets uppföljning är ändamålsenlig (98 procent). Andelen som tycker att bedömningsprocessen är transparent är något lägre (73 procent). I fritextsvaren framkommer också en önskan om mer välmotiverade finansieringsbeslut.

Sammanfattningsvis kan utvärderingen konstatera att organisationen i stort är effektiv och ändamålsenlig men att programmet för att utvecklas ytterligare bör det överväga att utforma delmål och mätbara indikatorer för att öka förutsättningarna att på ett ändamålsenligt sätt följa upp och styra verksamheten.

4 Additionalitet och måluppfyllelse

Ett par utvärderingsfrågor berör programmets additionalitet och måluppfyllelse och i det senare fallet förutsättningarna för att uppnå den strategiska forskningsagendans förväntade resultat och effekter och därmed den förväntade förmågan att möta samhällsutmaningar. Dessa frågor har i olika grad berörts även tidigare i rapporten, varför kapitlet kan ses som delvis kompletterande och fördjupande. Redovisningen bygger på utvärderingens samlade empiri.

4.1 Additionalitet

Programmets additionalitet, dess mervärde, är vad det tillför forsknings- och innovationssystemet jämfört med om det inte hade funnits. Det handlar om att bedöma vad programmet har uppnått och som inte hade uppnåtts utan dess insatser.

Sakexperterna framhåller att tillämpad välfärdsforskning är ett relativt nytt forskningsområde varför den kunskapsuppbyggnad programmet tillför kan leda till betydande förbättringar inom socialtjänsten. Närheten till praktik ökar förutsättningarna för socialtjänstens verksamheter att ta till sig och använda resultaten. Den samlade empirin indikerar att programmets praktiktäna fokus är ett av dess största mervärden.

Sakexperterna konstaterar att programmet förvisso omfattar för socialtjänsten väl kända utmaningar men att det är en förutsättning för att kunna skapa mervärde i praktisk tillämpning. Programmets utmaningsdrivna fokus framhålls såväl i intervjuerna som av sakexperterna som en framgångsfaktor. Av intervjuerna framgår vidare att de tre myndigheterna har fått en djupare insikt i, och erfarenhet av, utmaningsdriven forskning.

I enlighet med sitt regeringsuppdrag utvecklade Forte, i samverkan med berörda aktörer och intressenter, ett system för att identifiera och prioritera forskningsbehov som grund för finansiering av forskning. Detta arbete gjordes utifrån en etablerad brittisk metod som inte tidigare hade använts för ändamålet i Sverige. Denna process, präglad av en omfattande samverkan, ledde till en förankring av programmet vilket speglas i bland annat att den strategiska forskningsagendan beskrivs som relevant och ändamålsenlig av både intervjupersoner och sakexperter.

Programmet tycks också ha ett högt mervärde för forskarna. Enkätanalysen visar att drygt två tredjedelar av projektledarna inte hade genomfört sina projekt om de inte hade fått finansiering från programmet. Den återstående delen hade genomfört projektet helt eller delvis med samma upplägg, men med annan finansiering.

Som framgår av avsnitt 3.2.3 uppgår Fortes finansiering till nästan lika mycket som Vinnova och VR:s sammanlagda finansiering inom området för tillämpad välfärdsforskning. Relativt höga andelar (70 respektive 96 procent) av enkätrespondenterna anger att de inte har fått finansiering av någon annan nationell eller internationell finansiär vilket ytterligare styrker bilden av programmet som en viktig komplementär roll som finansiär.

Programmet tycks också generera ett mervärde på systemnivå. Det har hittat en tydlig nisch i forsknings- och innovationssystemet inom välfärdsområdet, något som lyfts som ett viktigt mervärde av både sakexperter och intervjupersoner. Programmet tycks ha etablerat sig som en viktig plattform för tillämpad välfärdsforskning.

4.2 Måluppfyllelse

I föreliggande avsnitt redogörs för hur programmet bidrar till att uppnå sina programspecifika mål. Målen, som beskrivs i kapitel 2.2, är hämtade från den strategiska forskningsagendan. Det är viktigt att ha i åtanke att utvärderingen görs i mitt i programperioden varför graden av måluppfyllelse kan förväntas vara begränsad. I detta skede bör graden av måluppfyllelse för programmet därför ses som en indikation på om programmet är på rätt väg och huruvida det är rimligt att förvänta sig att resultaten kommer att uppnås till slututvärderingen år 2027.

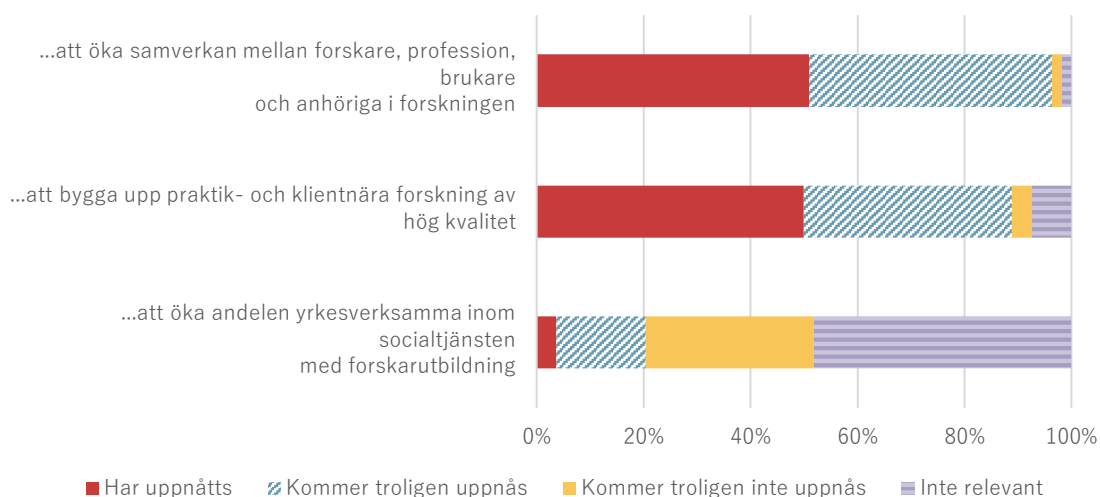
Programmet har ett embryo till vad som skulle kunna utgöra en programlogik. I denna redogörs för programmets övergripande uppdrag, dess syfte och mål samt de nio strategier

som programmet ska arbeta utifrån för att nå sina mål. Det är inte tydligt vilka insatser och aktiviteter som syftar till att bidra till vilket eller vilka mål. Dessutom saknas uppföljningsbara mål, delmål och indikatorer. Detta innebär att förutsättningarna att följa upp programmet på ett ändamålsenligt sätt är begränsade.

För att bedöma om programmet gör vad det säger att det ska göra har utvärderingen förutom att försöka bedöma måluppfyllelse, tittat på i vilken utsträckning programmet har bidragit till sina respektive prioriterade forskningsområden. Vart och ett av programmets mål och prioriterade forskningsområden har formulerats som påståenden. Projektledarna har sedan i enkäten fått ange om deras projekt har bidragit till, troligen kommer att bidra till eller troligen inte kommer att bidra till vart och ett av dessa. De har också kunnat ange att ett påstående inte är relevant för deras projekt.

Resultaten som redovisas i Figur 14 visar att en stor majoritet respondenter anger att deras projekt har bidragit till eller förväntas bidra till målet att öka samverkan mellan forskare, profession, brukare och anhöriga i forskningen (96 procent) liksom till att bygga upp praktik- och klientnära forskning av hög kvalitet (89 procent). En lägre andel projektdeltagare (21 procent) anger att deras projekt har bidragit till eller kommer bidra till målet att öka andelen yrkesverksamma med forskarutbildning inom socialtjänsten. Då detta mål är kopplat till forskarskolan som bara utgör en del av programmet kan detta resultat ses som tillfredsställande.

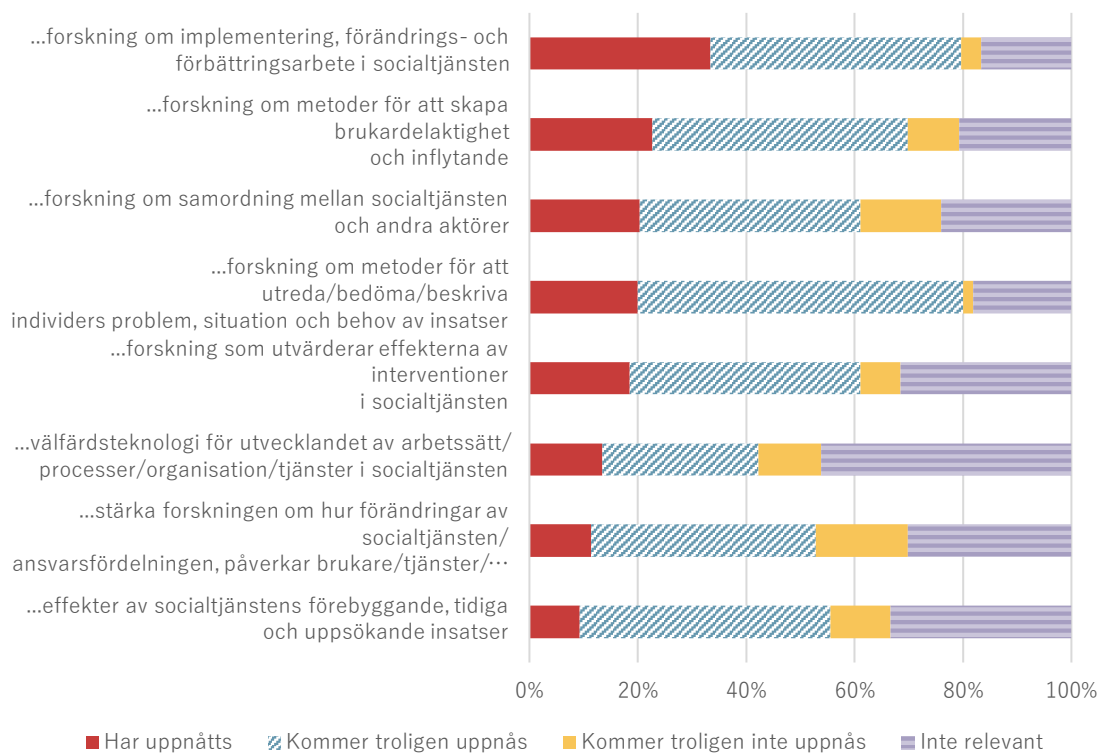
Figur 14. Vänligen, ange om projektet bidrar till... (mål) n=56.

Källa: Webbenkät.

Figur 15 visar projektens bidrag till programmets forskningsområden. Flest projekt har bidragit eller förväntas bidra till forskning om implementering, förändrings- och förbättringsarbete i socialtjänsten (80 procent) följt av forskning om metoder för att utreda, bedöma eller beskriva individers problem, situation och behov av insatser (79 procent) och forskning om metoder för att utreda, bedöma eller beskriva individers problem, situation och behov av insatser (70 procent). Lägst andel projekt har bidragit till forskning om välfärdsteknologi för utveckling av arbetssätt, processer, organisation eller tjänster i socialtjänsten. På det stora hela tycks den forskning som bedrivs inom ramen för programmet ligga väl i linje med de prioriterade områdena.

Figur 15. Vänligen ange om projektet bidrar till... (forskningsområden) n=56.

Källa: Webbenkät.

Sammanfattningsvis indikerar utvärderingen att programmet har mycket goda förutsättningar att nå sina mål och att de nyttjar de strategier det sagt att ska arbeta utifrån för att göra det. Den forskning som görs inom ramen för programmet ligger väl i linje med de prioriterade forskningsområdena.

5 Slutsatser och rekommendationer

Detta avslutande kapitel inleder vi med att formulera våra huvudsakliga slutsatser för att till sist avge våra rekommendationer för programmets fortsatta utveckling.

5.1 Slutsatser

Föreliggande avsnitt redogör för utvärderingens huvudsakliga slutsatser samt i vilken utsträckning programmet möter de forskningspolitiska målen som är gemensamma för samtliga nationella forskningsprogram.

Programmet svarar väl mot de övergripande målen med de nationella forskningsprogrammen och mot det programspecifika regeringsuppdraget. Den forskning som bedrivs ligger i linje med programmets prioriterade forskningsområden och programmets insatser och aktiviteter genomförs utifrån programmets nio strategier. Utvärderingens sammantagna bedömning är att programmet är mycket välfungerande.

Programmet bidrar till *förnyelse* och *nytänkande* inom programmets forskningsområde och i offentlig sektor. Det bidrar till att lösa väl kända utmaningar inom områden där det redan finns vissa forskningsresultat men inom vilka det finns stora behov av mer forskning.

Programmets bidrag till *kunskapsuppbyggnad* inom området är stort. Genom att svara mot de prioriterade forskningsområdena avser projekten angelägen forskning som har potential att tillgodose reella kunskapsbehov. Programmet spelar också en betydande roll för ökad forskningsfinansiering inom vissa områden.

Empirin pekar entydigt på att programmet bidrar till *tvär- och/eller mångvetenskaplig samverkan* även om olika underlag indikerar olika grad av sådan samverkan. Programmet bidrar också i relativt hög grad till *tvärsektoriell samverkan*, särskilt mellan UoH och offentliga organisationer. Projekten omfattar flera verksamhets- och samhällsområden, och utöver socialtjänsten omfattas till exempel hälso- och sjukvård, skola och polisen.

Programmet bidrar till *samordning och integration* inom sitt forskningsområde. Programmet har funnit en tydlig nisch inom välfärdsområdet där överlappningen mellan nationella finansierare är mycket liten. Det är dock otydligt hur anpassningen till internationella finansierare ser ut och utvärderingen har uppfattat att programmet i stort sett saknar plan för internationell samverkan.

Resultaten från programmets projekt har potential att *nyttiggöras*. Den tillämpade ansatsen liksom kraven på samverkan innebär att förutsättningar för nyttiggörande delvis är inbyggda i programmet, något som utvärderingen betraktar som en framgångsfaktor. Programmet skulle dock kunna utvecklas vidare genom att dokumentera vilka insatser och aktiviteter som syftar till att främja nyttiggörande på vilket sätt och därefter regelbundet följa upp om så sker.

Programmet bidrar till att *stärka kopplingen mellan forskning och högre utbildning* framför allt indirekt genom att forskarna är verksamma på lärosäten och därmed sprider sin forskning genom handledning och undervisning på grund- och forskarutbildningen. Forskarskolan bidrar sannolikt också till att stärka denna koppling.

Utvärderingen konstaterar vidare att *jämställdhetsperspektivet* finns representerat i alla delar i programmets genomförande. I relation till söktryck beviljas kvinnor och män bidrag i lika hög grad men kvinnor beviljas mer medel för än män för merparten av bidragsformerna. Den forskning programmet finansierar har även potential att bidra till ökad jämställdhet i samhället.

Programorganisationen är i stort *effektiv* och ändamålsenlig men för att utvecklas ytterligare bör programmet överväga att utforma delmål och mätbara indikatorer för att öka förutsättningarna att på ett ändamålsenligt sätt följa upp och styra verksamheten.

Utvärderingen uppfattar att ett av programmets största *mervärden* är dess praktisknära fokus som också ökar förutsättningarna för att socialtjänstens verksamheter ska kunna ta till sig och använda forskningsresultaten. Den kunskap som programmet tillför kan leda till betydande förändringar inom socialtjänsten. Programmets nischade roll i forsknings- och

innovationssystemet tycks ha lett till att det har etablerat sig som viktig plattform för tillämpad välfärdsforskning.

Programmet har ett embryo till programlogik. Den saknar emellertid uppföljningsbara mål, delmål och indikatorer varför förutsättningarna att följa upp programmet är begränsade. I kombination med programmets verksamhetsplanering som redogör för planerade insatser och aktiviteter, dess förväntade utfall och syfte och mål, fungerar den i någon mån ändå som styrverktyg och vägledning för verksamheten. En tydligare målstruktur med delmål och indikatorer skulle dock öka möjligheterna att följa upp och styra verksamheten, utgöra underlag för att utveckla programmet och underlätta åiterrapportering till Regeringskansliet.

Programmets bidrag till de övergripande målen för de nationella forskningsprogrammen är tydligt. Trots svårigheter att följa upp de programspecifika målen indikerar utvärderingen likväl att dessa kommer att nås.

5.2 Rekommendationer

Mot bakgrund av föregående avsnitt lämnas följande framåtblickande rekommendationer kring programmets styrning och genomförande. Rekommendationerna är grundade i all empiri som redogjorts för i rapportens tidigare kapitel varför deras bakgrund endast rekapituleras kort som inledning till varje rekommendation.

5.2.1 Programmets styrning

De nationella forskningsprogrammen har utifrån sina regeringsuppdrag höga förväntningar på sig att uppfylla sina mål. Programmet saknar dock delmål och indikatorer som möjliggör ändamålsenlig uppföljning av programmet. **Programmet bör därför utveckla delmål och uppföljningsbara indikatorer.**

Programmet saknar kontinuerlig och systematisk uppföljning av sin verksamhet, vilket försvårar styrningen. **Programmet bör därför systematiskt följa upp och utvärdera resultat och effekter av sina insatser och aktiviteter.**

5.2.2 Programmets genomförande

Det är otydligt hur anpassningen till internationella finansiärer ser ut och utvärderingen uppfattar att programmet i stort sett saknar plan för internationell samverkan. **Programmet bör därför utveckla en plan för hur de ska förhålla sig till internationella finansiärer och satsningar.**

Det är inte tydligt på vilket sätt programmets insatser och aktiviteter bidrar till nyttiggörande av forskningsresultat. **Programmet bör därför utforma en tydligare strategisk ansats för hur det ska främja nyttiggörande.**

Bilaga A Intervjupersoner och deltagare i presentation

A.1. Intervjupersoner

Isabelle Carnlöf	Forte
Stella Jacobsson	Forte
Anneli Jäderland	Sveriges Kommuner och Regioner
Johanna Kumlin	Socialstyrelsen
Truls Neubeck	Ideell Arena
Maria Nilsson	Vetenskapsrådet
Terje Ogden	Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge
Sofia Tranæus	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering

A.2. Deltagare i tolkningsseminarium

Cecilia Beskow	Forte
Isabelle Carnlöf	Forte
Stella Jacobson	Forte

<i>Mikaela Almerud</i>	<i>Faugert & Co</i>
<i>Göran Melin</i>	<i>Faugert & Co</i>
<i>Josefine Olsson</i>	<i>Faugert & Co</i>

Bilaga B Webbenkäter

B.1. Metod

Vi har genomfört en enkätundersökning riktad till projektledare i programmets projekt. Forte försåg oss med kontaktuppgifter och för att undvika dubbelräkning fick projektledare som lett flera projekt som finansierats genom programmet enbart en enkät. Alla projektledare fick samma frågor och vilka återges i nästa avsnitt. Efter den första inbjudan sände vi två påminnelser till dem som ännu inte besvarat enkäten. Enkäten skickades till 82 projektledare varav 46 svarade på enkäten, vilket resulterade i en svarsfrekvens på 68 procent.

B.2. Enkät

Utvärdering av det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning

Tack för att du väljer att delta i denna enkätundersökning. Samtliga frågor berör det Nationella forskningsprogrammet om Tillämpad välfärdsforskning (NFP Tillämpad välfärdsforskning) och projekt som har mottagit finansiering från Forte genom detta program. Enkäten tar cirka 10 minuter att besvara. Svara gärna så snart du har möjlighet, men inte senare än tisdagen den 15:e mars 2022. Om du har deltagit i fler än ett projekt inom NFP Tillämpad välfärdsforskning vill vi att du besvarar frågorna med det senast avslutade projektet i åtanke (alternativt det senast påbörjade projektet, om du inte har något avslutat). Svara så gott du kan och om frågan inte är relevant för projektet, vänligen välj svarsalternativet "Inte relevant".

Projektet

Detta avsnitt handlar om projektets aktiviteter, bidrag, resultat och effekter.

Fråga 1: I vilken utsträckning sker samverkan med följande aktörstyper inom ramen för projektet?

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
Universitet/högskola i Sverige	■	■	■	■	■	■
Forskningsinstitut i Sverige	■	■	■	■	■	■
Företag i Sverige (inkl. offentligt ägda)	■	■	■	■	■	■
Statlig myndighet i Sverige (utöver universitet/högskola/institut)	■	■	■	■	■	■
Region/landsting i Sverige (inkl. (universitets)sjukhus)	■	■	■	■	■	■
Kommun i Sverige	■	■	■	■	■	■
Annan organisation i Sverige	■	■	■	■	■	■
Universitet/högskola/institut i utlandet	■	■	■	■	■	■
Företag i utlandet	■	■	■	■	■	■
Annan organisation i utlandet	■	■	■	■	■	■

Fråga 2: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 3: I vilken utsträckning sker samverkan mellan sektorer* inom ramen för projektet?

*Exempelvis samverkan mellan olika sektorer såsom produktion/tillverkning, handel och distribution inom och utanför projektets ämnesområden. Inom till exempel livsmedelsområdet är lantbruk, livsmedelsproduktion och handel några olika sektorer.

I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
■	■	■	■	■	■

Fråga 4: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 5: I vilken utsträckning sker tvärvetenskaplig* samverkan inom ramen för projektet?

*Tvärvetenskaplig är verksamheten när forskarna rör sig i gränsområdena mellan de olika ämnesområdena och gemensamt skapar ett nytt område där deltagarna bidrar till något nytt utöver sina ursprungliga discipliner.

I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
■	■	■	■	■	■

Fråga 6: Kommentera gärna ditt svar

Fråga 7: I vilken utsträckning bidrar projektet till kopplingen mellan forskning och högre utbildning?

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
Projektet involverar studenter på kandidatnivå	■	■	■	■	■	■
Projektet involverar studenter på mastersnivå	■	■	■	■	■	■
Projektet involverar forskarstuderande	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare undervisar på grundutbildningen	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare undervisar på forskarutbildningen	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare handleder studenter på grundutbildningen	■	■	■	■	■	■
Projektets deltagande forskare handleder forskarstuderande	■	■	■	■	■	■

Projektets deltagande forskare bidrar till läromedel inom programmets område	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annat sätt, vänligen utveckla i kommentarrutan:	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 8: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 9: I vilken utsträckning adresserar projektet kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov inom programmets område?

I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 10: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 11: I vilken utsträckning bidrar projektet till förnyelse och nytänkande inom...

	I mycket hög grad	I hög grad	I viss grad	I låg grad	Inte alls	Inte relevant
...programmets forskningsområde?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...näringslivet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...civilsamhället?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...offentlig sektor?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 12: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 13: Vilka av följande resultat/effekter bidrar projektet till?

	Har uppnåtts	Kommer troligen uppnås	Kommer troligen inte uppnås	Inte relevant
Öppen publikation av annat slag än vetenskaplig publikation	☒	☒	☒	☒
Utbildnings-/informationsmaterial	☒	☒	☒	☒
Utveckling av demonstrator/prototyp	☒	☒	☒	☒
Patentansökan	☒	☒	☒	☒
Beviljat patent	☒	☒	☒	☒
Utveckling av nytt/modifierat material/teknik/produkt	☒	☒	☒	☒
Effektivisering eller utveckling av ny vara/tjänst/process	☒	☒	☒	☒
Effektivisering eller utveckling av ny tillverknings-/produktionsmetod	☒	☒	☒	☒
Besluts-/policydokument	☒	☒	☒	☒
Annat samhällsrelevant resultat, vänligen utveckla i kommentarrutan:	☒	☒	☒	☒

Fråga 14: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 15: Vilka av följande ytterligare effekter bidrar projektet till för din organisation?

	Har uppnåtts	Kommer troligen uppnås	Kommer troligen inte uppnås	Inte relevant
Stärkt internationell konkurrenskraft	☒	☒	☒	☒
Ökad jämställdhet och jämlikhet	☒	☒	☒	☒
Internationell rekrytering	☒	☒	☒	☒
Nationella/internationella följdprojekt	☒	☒	☒	☒
Annat, vänligen utveckla i kommentarrutan:	☒	☒	☒	☒

Fråga 16: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 17: Vänligen, ange om projektet bidrar till...

	Har uppnåtts	Kommer troligen uppnås	Kommer troligen inte uppnås	Inte relevant
...att bygga upp praktik- och klientnära forskning av hög kvalitet.	■	■	■	■
...att öka andelen yrkesverksamma inom socialtjänsten som har en forskarutbildning.	■	■	■	■
...att öka samverkan mellan forskare, profession, brukare och anhöriga i forskningen.	■	■	■	■
...forskning som utvärderar effekterna av interventioner som används i socialtjänsten.	■	■	■	■
...forskning om metoder för att utreda, bedöma och beskriva individers problem, situation och behov av insatser.	■	■	■	■
...effekter av socialtjänstens förebyggande, tidiga och uppsökande insatser.	■	■	■	■
...forskning om implementering, förändrings- och förbättringsarbete i socialtjänsten.	■	■	■	■
...forskning om samordning mellan socialtjänsten och andra aktörer (till exempel hälso- och sjukvård, skola, socialtjänsten och myndigheter).	■	■	■	■
...forskning om metoder för att skapa brukardeltaktighet och inflytande.	■	■	■	■
...välfärdsteknologi för utvecklandet av arbetssätt och processer, organisation och tjänster i socialtjänsten.	■	■	■	■
...att stärka forskningen om hur förändringar av socialtjänsten och ansvarsfördelningen, påverkar brukarna, tjänsternas kvalitet och innehåll, samt kostnadsutvecklingen.	■	■	■	■

Fråga 18: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 19: Vilka av följande globala hållbarhetsmål bidrar projektet till? Välj max tre mål.

- 1. Ingen fattigdom
- 2. Ingen hunger
- 3. God hälsa och välbefinnande
- 4. God utbildning
- 5. Jämställdhet
- 6. Rent vatten och sanitet för alla
- 7. Hållbar energi för alla
- 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt
- 9. Hållbar industri, innovationer och infrastruktur
- 10. Minskad ojämlikhet
- 11. Hållbara städer och samhällen
- 12. Hållbar konsumtion och produktion
- 13. Bekämpa klimatförändringarna
- 14. Hav och marina resurser
- 15. Ekosystem och biologisk mångfald
- 16. Fredliga och inkluderande samhällen
- 17. Genomförande och globalt partnerskap

Finansiering

Detta avsnitt handlar om programmets finansiering av projektet och övrig finansiering av din forskning.

Fråga 20: Om du inte hade fått finansiering från det nationella forskningsprogrammet, vad tror du hade hänt med ditt projekt?

- Genomförts med i stort sett samma upplägg, men med annan finansiering
- Genomförts med annat upplägg, men med annan finansiering
- Inte genomförts

Fråga 21: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 22: Har din forskning inom programmets område erhållit finansiering från andra svenska finansörer? Flera svar är möjliga.

- Ja, från samma finansör
- Ja, från annat forskningsråd (exempelvis Vetenskapsrådet, Formas)
- Ja, från annan statlig organisation (exempelvis Vinnova, Energimyndigheten)
- Ja, från svensk forskningsstiftelse
- Ja, från svensk region
- Ja, från svensk privat sektor
- Ja, från annan organisation, ange vilken:
- Nej

Fråga 23: Kommentera gärna ditt svar:

Fråga 24: Har din forskning inom programmets område erhållit finansiering från andra utländska finansiärer? Flera svar är möjliga.

- Ja, från finansiär på nordisk nivå (exempelvis Nordiska ministerrådet, NordForsk, Nordisk energiforskning)
- Ja, från EU:s ramprogram (Horisont 2020, Horisont Europa)
- Ja, från European Research Council
- Ja, från annan finansiär på EU-nivå
- Ja, från utländsk nationell finansiär inom Europa (statlig, regional, institut, m.fl.)
- Ja, från finansiär i Nordamerika
- Ja, från finansiär i annan del av världen än Europa och Nordamerika
- Ja, från annan finansiär, ange vilken:
- Nej

Fråga 25: Kommentera gärna ditt svar:

Programmet

Detta avsnitt handlar om programmets organisation och processer.

Fråga 26: Vänligen värdera följande påståenden om Fortes organisation och processer rörande programmet.

	Stämmer helt	Stämmer ganska bra	Stämmer ganska dåligt	Stämmer mycket dåligt	Vet inte
Informationen om utlysningar inom programmet på Fortes hemsida/sociala medier är ändamålsenlig	■	■	■	■	■
Ansökningsprocessen inom programmet, exklusive ansökningsportalen, är ändamålsenlig	■	■	■	■	■
Programmets ansökningsportal är ändamålsenlig	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessen inom programmet, inklusive bedömningskriterierna, är tydligt beskriven	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessen inom programmet upplevs vara transparent (det är tydligt vem som ansvarar för vad)	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessen inom programmet upplevs vara fri från jäv	■	■	■	■	■
Bedömningsprocessens längd är rimlig	■	■	■	■	■
Finansieringsbeslut inom programmet är tillräckligt motiverade	■	■	■	■	■
Programmets uppföljning av projektet är ändamålsenlig	■	■	■	■	■

Fråga 27: Kommentera gärna ditt svar:

Dina svar har registrerats! Tack för att du tagit dig tid att besvara undersökningen. Dina synpunkter är viktiga för oss.

Bilaga C Expertbedömning

Monica Engström, socialrättsjurist vid Akademikerförbundet SSR

Håkan Ceder, före detta överdirektör vid Socialstyrelsen

C.1. Inledning

Sakexperternas bedömning bygger dels på den empiri som samlats in av utvärderingsteamet, dels på ett arbetsmöte som genomfördes hos Faugert & Co i Stockholm 2022-04-11. Sakexperterna valdes ut genom en process där Forte tillhandahöll förslag på experter. Det centrala teamet kontaktade därefter sakexperterna, en i taget. De som accepterade har sedan deltagit som sakexperter.

Sakexperterna fick på förhand tillgång till programmets strategiska forskningsagenda, en beskrivning av programmets mål och implementering författad av utvärderingsteamet, registeranalyser (inkl. register-, finansierings-, beviljandegrads-, jämställdhets-, och sociala nätverksanalyser), samt ett (stratifierat) urval av projekt från programmets projektportfölj. Under arbetsmötet presenterade utvärderingsteamet kompletterande resultat från enkätanalyser och intervjuer, där sakexperterna fick möjlighet att reflektera över resultaten. Reflektionerna tillsammans med sakexperternas helhetsintryck av programmet utgjorde sedan grunden för sakexperternas slutgiltiga bedömning. Sakexperternas svar på de numrerade utvärderingsfrågorna återfinns nedan.

C.2. Sakexperternas bedömning

1. Hur bidrar programmets utformning, insatser och aktiviteter till att skapa förutsättningar för att uppnå respektive forskningsagendas förväntade resultat och effekter och därmed möta samhällsutmaningar?

Vi bedömer att programmet svarar väl mot regeringsuppdraget, en beställning som karaktäriseras av många dimensioner. Programmet adresserar viktiga samhällsutmaningar och närheten till praktik gör att programmet, med rätt styrning, kan skapa stort värde inom sitt område.

Forskningsagendan är tydligt utformad genom mål, strategier och uppgifter. Strategierna har dock lite olika dignitet vilket gör det svåröverskådligt. Ur det perspektivet är det viktigt att reflektera över om forskningsagendan är utformad för att på bästa sätt fungera som ett styrverktyg.

Det finns också utmaningar, eller områden, som inte adresseras i programmet så som det är utformat. Det kan därför finnas anledning att analysera om strategierna och de prioriterade forskningsområdena utgör begränsningar för vilken forskning som genomförs inom ramen för programmet.

Det behövs eventuellt en tydligare koppling mellan programmet och de kunskapsbehov som socialtjänsten har idag. Som exempel kan nämnas mer forskning kring olika typer av sociala problem, utanförskap, tillit eller jämlikhet samt hur man kan ge barn och ungdomar ett bättre stöd i lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Vidare saknas en punkt om att forska på behovet av nya interventioner. Nu landar mycket i själva socialtjänstkontoret – bedömning av behoven och bedömningar av olika etablerade insatser.

2. Vilket mervärde tillför programmen forsknings- och innovationssystemet?

Vi bedömer att programmet tillför ny kunskap som kan leda till förändrings- och förbättringssystem inom socialtjänstens område. Det praktiska fokuset är ett stort mervärde. Att utgå från erkända behov är nödvändigt för att kunna skapa mervärde i praktisk tillämpning. Programmet omfattar väl kända och uppenbara utmaningar för socialtjänsten och projektportföljen innehåller relevanta projekt.

Delar av programmet hade kunnat aktualiseras genom Fortes reguljära verksamhet men hade då sannolikt inte haft samma mängd klient- och brukar nära forskning. Här har programmets ramverk med betoning på brukar- och patientnära haft betydelse. Det finns dessutom en poäng såväl kommunikationsmässigt som politiskt att samla den här forskningen inom ett program.

3. Hur bidrar programmet till förnyelse och nytänkande inom identifierade samhällsutmaningar?

Vi ser att programmet syftar till att bidra till att lösa väl kända utmaningar, områden som i sig inte utgör nytänkande. Forskningsfältet är däremot relativt nytt varför det i alla fall viss utsträckning bidrar till förnyelse. Oavsett ligger inte programmets styrka i vare sig förnyelse eller nytänkande. En majoritet av de nu aktuella forskningsprojekten avser områden där det redan finns vissa forskningsresultat.

Programmets utformning, med dess strategier och prioriterade forskningsområden, är bra men blir styrande på så sätt att de riskerar att bli exkluderande och i sig påverkar möjligheten att bidra till nytänkande och förnyelse. Det kan behövas ett ökat utrymme för att initiera forskning som kan lösa nya problem eller lösa problem på ett nytt sätt. I sammanhanget är det viktigt att vara medveten om att det kan finnas en motsättning mellan å ena sidan förnyelse och nytänkande och å andra sidan praktik – om abstraktionsnivån blir för hög blir det svårt att genomföra och senare implementera.

4. Hur bidrar programmet till att adressera kunskapsluckor och/eller kunskapsbehov?

Vi bedömer att programmet, om resultaten blir bra, kommer att bidra till att täppa till kunskapsluckor för områden som präglas av stora utmaningar. Det är dock viktigt att poängtera att täppa till kunskapsluckor inte är synonymt med att tillgodose reella kunskapsbehov. Tonvikten bör ligga på den senare.

Att samma forskningsområden tangeras i programmet skapar synergier. Då programmet genomgående har som inriktning att täppa till verkliga kunskapsluckor och eftersom projekten genomgående avser angelägna områden och aktuella utmaningar, finns goda förutsättningar att tillgodose reella kunskapsbehov.

5. Hur bidrar programmet till tvärvetenskapliga samarbeten inom ramen för programmen?

Vi bedömer att programmet i relativt hög grad bidrar till tvärvetenskapliga samarbeten. Uppdraget är utformat på ett tydligt (och bra) sätt som främjar tvärvetenskaplighet. Många av projekten är disciplinöverskridande eller sker i samarbete med andra discipliner. Undantagen återfinns bland de projekt som enbart fokuserar på socialtjänsten och sker inom socialt arbete.

6. Hur bidrar programmet till tvärssektoriell samverkan inom ramen för programmen?

Vi bedömer att programmet i hög grad även bidrar till tvärssektoriell samverkan. Projekten omfattar flera verksamhets- och samhällsområden. Utöver socialtjänsten omfattas även hälso- och sjukvård, skola och polisen. Denna tvärssektoriella inriktning är viktig eftersom de allra flesta av socialtjänstens klienter, i synnerhet de mest utsatta, har behov av samordnade insatser från fler samhällssektorer. Det är också positivt att en hög andel av projekten uttalat inkluderar eller tar utgångspunkt i ett brukar- och patientperspektiv. Det enda som egentligen saknas är samverkan med privat sektor.

7. Hur integreras och samordnas programmen och programmens aktiviteter och insatser med andra pågående insatser inom området nationellt såväl som internationellt?

Givet att vi har begränsad kunskap om vilka andra initiativ som pågår kan vi inte fullt ut bedöma hur programmet och dess aktiviteter integreras och samordnas med andra pågående insatser inom området nationellt eller internationellt. Vi kan dock konstatera att det finns potential för detta.

8. Hur bidrar programmet till nyttiggörande av forskningsresultat?

Genom att det är reella samhällsutmaningar som adresseras bedömer vi att potentialen för nyttiggörande god. Programmets målsättningar, att bygga upp klient- och praktknära forskning, att öka andelen i socialtjänsten med forskarutbildning och att öka samverkan mellan brukare och anhöriga bidrar också till nyttiggörande. Nyttiggörande och implementering förutsätter dock mottagarkapacitet av forskningsresultaten. Ofta krävs dessutom finansiella tillskott, vilka är beroende av politiska prioriteringar.

9. Hur skulle programmet kunna vidareutvecklas för att stärka sin roll som nationell forskningsplattform inom sitt område och uppfylla ambitionen att bidra till att möta stora samhällsutmaningar?

För att programmet ska vidareutvecklas ser vi att det finns behov av utökat utrymme för innovation och förnyelse genom öppnare skrivningar. Programmet skulle gynnas av att tydligare identifiera kopplingen mellan pågående utmaningar och kunskapsluckor och att detta sätts i relation till socialtjänstens uppdrag och ansvar.

Det är också viktigt att hålla fast och förstärka programmets främsta styrkor som utgörs av brukar- och klientmedverkan, praktknärheten inklusive målsättningen att öka andelen inom socialtjänsten som har någon typ av forskningsgrund att stå på samt den tvärsektoriella samverkan (när den är relevant).

Det är också viktigt att programmets effekter i termer av nyttiggörande och implementering av ny kunskap följs upp och utvärderas.

Bilaga D Förkortningar

Formas	Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
Forte	Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
LNU	Linnéuniversitetet
LSS	Lagen om stöd och service till funktionshindrade
LVM	Lagen om vård av missbrukare
LVU	Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga
NFP	Nationellt forskningsprogram
NSPH	Nationell samverkan för psykisk hälsa
SBU	Statens beredning för medicinsk och social utvärdering
SKR	Sveriges Kommuner och Regioner
SoL	Socialtjänstlagen
UoH	Universitet och högskolor
VR	Vetenskapsrådet

Bilaga E Beskrivning av Swecrisdata

E.1. Om Swecris och användningen av data till utvärderingen

Swecris är en tjänst som drivs av Vetenskapsrådet som ett regeringsuppdrag sedan 2012. Tjänsten är att tillhandahålla data om forskningsfinansiering i Sverige främst från statliga finansiärer men även olika privata eller statliga stiftelser ingår i data från organisationer som levererar data till den databas som byggts upp för uppdraget. I dagsläget ingår tio finansiärer i samarbetet.

Data som levereras rör beviljade projekt, med uppgifter om finansiering, finansieringsperiod, projektdeltagande personer, medelsförvaltande eller koordinerande organisationer, projekttitlar och beskrivningar, samt forskningsämnen. När det gäller finansieringen så är det endast finansiärernas anslagna belopp som finns med, eventuellt medfinansiering som är vanligt hos framför allt Vinnova finns inte med.

Finansiärerna som levererar data till Swecris har olika uppdrag och ansvarsområden, de vänder sig till olika organisationer och aktörer med sina utlysningar, har olika volymer på såväl anslag som antal projekt. På grund av detta finns det rätt stora skillnader i volymerna på data från de olika leverantörerna till Swecris. Tabell 2 visar data från Swecris för samtliga finansiärer och projekt med startår mellan 2017 och 2021, där detta syns tydligt. Vinnova och Vetenskapsrådet har nästan lika många finansierade projekt men Vinnova vänder sig till betydligt fler typer av organisationer inklusive företag, medan Vetenskapsrådet likt flera andra finansiärer främst vänder sig till universitet och högskolor.

Tabell 2. Finansiärer i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansiärerna, för projekt med startår 2017–2021.²⁰

Finansiär	Antal unika organisationer	Antal projekt	Beviljade belopp (mnkr)
Formas	148	2 090	6 972
Forte	54	966	3 896
IFAU	11	32	23
Riksbankens Jubileumsfond	49	360	1 472
Statens energimyndighet	524	1 767	4 130
Vetenskapsrådet	75	5 648	26 856
Vinnova	2 732	7 811	17 378
Östersjöstiftelsen	1	61	260
Totalsumma	3 110	18 735	60 987

Källa: Swecris (nedladdat 2022-05-23)

Svensk standard för forskningsämnen används av de flesta finansiärer sedan den infördes 2011/2012 som ett sätt för de sökande att ange vilken forskning projekten kopplar till. I de flesta fall är de möjligt att använda upp till tre eller fler forskningsämnen för att till exempel ange ett tvärvetenskapligt projekt. Indelningen av forskningsämnen finns på tre nivåer, forskningsämnesområde, forskningsämnesgrupp och forskningsämne, som är den finaste nivån och den nivå som främst används vid klassningen av projekten av den sökande hos finansiärerna. I Tabell 3 visas organisationer, projekt och beviljade belopp fördelat på forskningsämnesområde för de projekt som har klassning.

²⁰ Statens Geotekniska Institut och Ragnar Söderberg hade ingen data i Swecris vid tillfället för uttag, varför endast åtta finansiärer är inkluderade i tabellen.

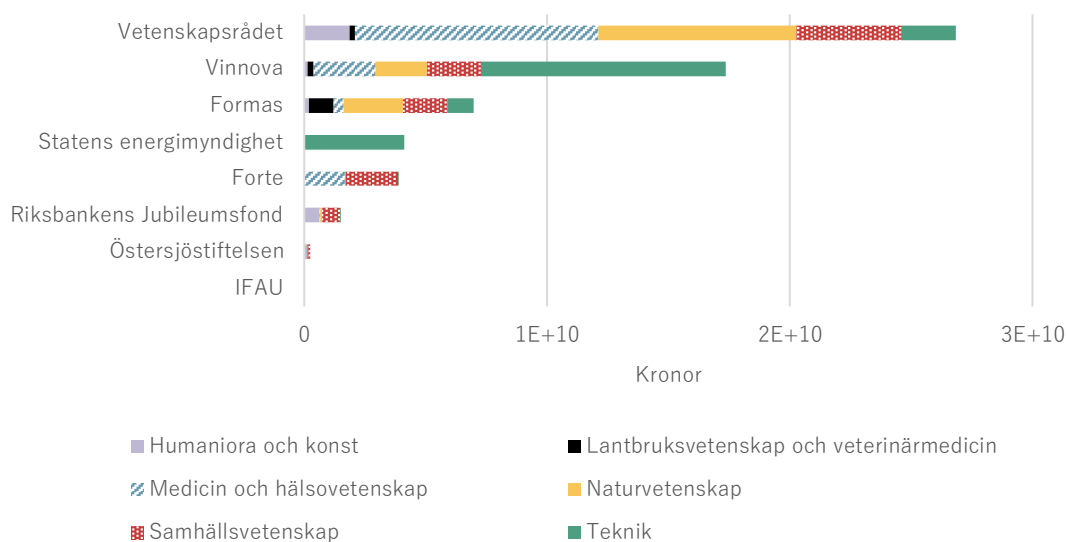
Tabell 3. Forskningsområden i Swecris, antal projekt och beviljat belopp från finansörerna, för projekt med startår 2017–2021.

Forskningsämnesområde	Antal projekt kopplat till forskningsämne	Beviljade belopp (mnkr)
Humaniora och konst	1 031	2 971
Lantbruksvetenskap och veterinärmedicin	798	1 507
Medicin och hälsovetenskap	4 099	14 682
Naturvetenskap	4 747	12 853
Samhällsvetenskap	3 713	11 424
Teknik	7 954	17 549
Totalsumma	18 735	60 987

Källa: Swecris

Figur 16 visar fördelningen av forskningsämnesområden hos svenska finansörer. Figuren ger en grov bild av finansörernas inriktningar i form av forskningsämnesområden.

Figur 16. Överblick av svenska finansörers finansiering av projekt 2017-2021 i Swecris per forskningsämnesområde

Källa: Swecris

technopolis
group

www.technopolis-group.com